

STRATEGIJA ZA MLADE GRADA TUZLA 2017-2026

Sa akcionim planom za 2017-2019. godinu

novembar 2017.

Sadržaj

1. UVOD.....	3
1.1 Potreba za strategijom mladih u Gradu Tuzla	3
2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE ZA MLADE GRADA TUZLA.....	6
2.1. Proces izrade Strategije za mlade Grada Tuzla	7
2.1.1. Pripremne aktivnosti.....	7
2.1.2. Sprovedenje istraživanja i anketiranje o potrebama i položaju mladih.....	8
2.1.3. Izrada dokumenta Strategija za mlade Grada Tuzla 2017-2026 sa akcionim planom ...	10
3. ANALIZA STANJA I POLOŽAJ MLADIH U TUZLI	11
3.2. Istraživanje položaja mladih u Tuzli.....	11
3.3. Najznačajniji nalazi istraživanja o položaju mladih u Tuzli	12
4. OSNOVNE ODREDNICE STRATEGIJE ZA MLADE GRADA TUZLA	18
4.1. Kategorije korisnika.....	19
5. AKCIONI PLANovi PREMA OBLASTIMA	21
5.1. Oblast obrazovanje mladih	22
5.2. Oblast zapošljavanje i poduzetništvo mladih.....	36
5.3. Oblast zdravlje, zdravstvena i socijalna zaštita i socijalna uključenost mladih	47
5.4. Oblast mobilnost i stambeno zbrinjavanje mladih u tuzli.....	58
5.5. Oblast aktivno uključivanje mladih, slobodno vrijeme mladih, informisanje i mobilnost mladih	66

1. UVOD

1.1 Potreba za strategijom mladih u Gradu Tuzla

Mladi su jedna od najosjetljivijih kategorija u društvu i njima je potrebna stalna podrška i pomoć odraslih kako bi mogli pravilno da razviju svoje potencijale i time doprinesu napretku društva i zajednice u kojoj žive. Stoga, Strategija za mlade u Gradu Tuzla, sa akcionim planom od 2017.-2019. je značajna i zbog toga što se želi u Tuzli stvoriti pozitivna društvena i kulturna klima u kojoj će mladi lako pronaći svoje mjesto u društvu, učestvovati u odlukama koje utiču na njihov život, te preuzimati odgovorne uloge i djelovati kao odgovorni građani

„... Bijela knjiga je jasna po pitanju mladih: uprkos različitim situacijama, mladi ljudi uveliko dijele iste vrijednosti i ambicije, ali i iste probleme. Mladi ljudi su kategorija izložena stalnim promjenama, nastojeći da uđu na tržište rada i kasnije da zasnuju porodicu; oni su neprestano izloženi promjenama između zaposlenja i učenja, ali se prilično razlikuje položaj mladih danas od onog u prošlosti. Posebno, škole i univerziteti, posao i društvena zajednica ne igraju više tako integrirajuću ulogu kao u prošlosti.

Podsticaj razvoju omladinskih politika u evropskim zemljama dat je i kroz „Bijelu knjigu“ kao i kroz Evropsku povelju o učešću mladih u životu na opštinskom i regionalnom nivou (2004), Savjeta Evrope, te Rezolucije o Evropskoj omladinskoj politici iz 1998, Evropskog omladinskog foruma, na koje se i ova Strategija za mlade Grada Tuzla, pozivala i oslanjala tokom cijelog procesa.

Sve se to reflektira kod mladih sa osjećajem nemoći, gubitkom samopouzdanja u postojećim sistemima donošenja odluka, čak i rastućim stepenom nezadovoljstva u smislu tradicionalnih formi uključivanja u društveni život i omladinske organizacije.

Neki od njih se osjećaju da se njihove brige nedovoljno reflektiraju u javnim politikama koje su za njih napravili odrasli. Neki mladi su pobjegli u indiferentnost ili individualizam, dok su drugi oprobali pretjerano ekspresivne forme izražavanja i neka nedemokratska sredstva. Međutim, velika većina želi uticati na javne politike, ali nisu našli adekvatan način za to. Takođe, mladi Evropljani imaju mnogo toga za reći; povrh svega, ovo su upravo ljudi na koje najviše utiču ekonomske promjene, demografska neravnoteža, globalizacija ili kulturna raznolikost. Očekujemo od njih da naprave nove forme društvenih odnosa, drugačije forme izražavanja solidarnosti ili suočavanja sa različitostima i pronalaženje bogatstva u njima, a sve uz stalno prisustvo novih neizvjesnosti.

Pored kompleksnijeg društvenog i ekonomskog konteksta, mladi ljudi su veoma dobro pripremljeni za prilagođavanja. Na nacionalnim i evropskim političarima ostaje odgovornost da potpomognu proces promjena, stvarajući uslove da mladi ljudi postanu relevantni akteri u našem društvu.“¹

Treba znati da i Evropska povelja o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou iz 1992. godine naglašava važnost kreiranja lokalnih politika prema mladima. Nažalost, Bosna i Hercegovina je jedna od rijetkih zemalja Evrope koja još uvijek nema državnu omladinsku politiku, niti jedinstveno državno Ministarstvo za omladinu.

Situacija po pitanju postojanja omladinskih politika na entitetskim nivoima vlasti je znatno bolja nego je to bilo 2008. godine. Naime, u RS-u, pored Zakona o omladinskom organizovanju, postoji i Omladinska politika RS, te Ministarstvo porodice, omladine i sporta koje tretira pitanja mladih unutar institucija sistema i u jasnije definisanoj saradnji sa NVO-ima. Mladi u Federaciji BiH su također u

¹ Evropska komisija. Bijela knjiga – Novi poticaj za omladinu u Evropi, Brisel, 2001.

boljem položaju danas nego 2008. godine, s obzirom da je 22.04.2010. godine usvojen Zakon o mladima FBiH te je Ministarstvo kulture i sporta FBiH zaduženo za izradu politika prema mladima te finansiranje omladinskih projekata. Od 2012. godine Ministarstvo kulture i sporta FBiH raspisuje javne pozive u okviru kojih se kroz transfer za mlade podržavaju projekti omladinskih organizacija koje su registrovane u skladu sa Zakonom o mladima FBiH. Dodatno, bitno je istaći da je u 2016. godini izrađen Nacrt Strategije za mlade FBiH te je isti trebao biti pred parlamentarcima početkom 2017. godine.

Iako se omladinski sektor razvijao na području Grada Tuzle i iako je postojala neka vrsta podrške tom razvoju od strane gradske uprave, do 2016. godine u Gradu Tuzla nije bila prisutna strukturirana podrška mladima, odnosno, nije postojalo djelovanje odjela/službe za mlade, službenika/ce za mlade, te neki pisani plan djelovanja za mlade, kao ni jasno izražena budžetska stavka za mlade onako kako to nalaže Zakon o mladima FBiH. Dodatno, u Strategiji razvoja 2012.-2026. ne postoji niti jedna strateška smjernica ili mjera koja se posebno bavi razvojem mladih ili omladinskog sektora, te je proces izrade Strategije za mlade Grada Tuzle za period 2017.-2026. došao u pravi momenat. Potvrda tome leži i u činjenici da će Grad Tuzla, u o okviru UNDP projekta „Lokalni integrisani razvoj“, raditi reviziju Strategije razvoja 2012.-2026. gdje će doći do uključivanja bitnih strateških mjera i pravaca a koji se tiču razvoja mladih i omladinskog sektora.

Činjenica da Grad Tuzla podržava neke omladinske organizacije i neke omladinske aktivnosti, ne znači da je proces jasno strukturiran i da dodjeljena sredstva zaista odgovaraju na probleme i potrebe mladih. Takođe, institucije za mlade nemaju dovoljno finansija iz budžeta vlasti, te ne mogu ponuditi veliki broj vanškolskih i fakultativnih aktivnosti i projekata za djecu i mlade. U ovom slučaju mladima ostaje da se oslone na povremene i nestabilne, ali veoma dobre aktivnosti i ponude koje dolaze iz organizacija civilnog društva, ali najčešće finansiranih od stranih donatora. Time dobivamo situaciju da organizacije civilnog društva ne mogu svoje aktivnosti i projekte dugoročno održati i unaprijediti, jer nisu dovoljno podržani od strane lokalne zajednice, tako da se aktivnosti i projekti često preklapaju, te se često osjeća i rivalitet, u borbi za preživljavanje i opstanak aktivnosti za mlade.

Bitno je istaći da je 2016. godina bila godina u kojoj je Grad Tuzla ipak donio odluke koje se tiču unapređenja uslova za angažman mladih i razvoj omladinskog sektora. U 2016. godini je reorganizacijom administracije formirano Odjeljenje za sport, kulturu i pitanje mladih te je sistematizovano i popunjeno radno mjesto stručni saradnik za pitanja mladih. Takođe je formirana i budžetska stavka za podršku projektima za mlade.

Strategija ima za cilj da pomogne ne samo relevantnim javnim institucijama koje se bave i rade sa mladima u Tuzli, nego i aktivnim mladim ljudima, omladinskim organizacijama, omladinskim radnicima i raznim NVO-ima da jasnije definišu projekte i aktivnosti za mlade, koji će biti u skladu sa iskazanim potrebama mladih u Tuzli.

Sa ciljem stvaranja što kvalitetnijeg okruženja za mlade, od velike je važnosti da sve lokalne zajednice rade na definisanju **srednjoročnih i dugoročnih strateških planova kako** bi se što prije pristupilo strukturiranom planiranju u cilju poboljšanja položaja mladih na lokalnoj razini.

Prema iskustvima i po ugledu na druge evropske zemlje, i zemlje u regionu, kao i značajan broj općina u Bosni i Hercegovini koje već imaju usvojen ovakav dokument, postojanje Strategije za mlade na lokalnom nivou ide u prilog činjenici da se problemi i potrebe najefikasnije rješavaju sistematskim pristupom i dobro vođenom omladinskom politikom.

Zakon o mladima reguliše sljedeće:

Uzrast: mladi su osobe od 15-30 godina

Obaveze mladih

- aktivno djelovati na jačanju svojih sposobnosti, na svom obrazovanju te na razvoju integriteta vlastite osobnosti;
- aktivno doprinositi izgradnji i njegovanju društvenih vrijednosti te razvoju svoje zajednice;
- poštovati i zagovarati vrijednosti mira i tolerancije u komunikaciji sa svim ljudima i ne diskriminirati ni po kojoj osnovi;
- izražavati solidarnosti i posebnu brigu prema mlađim i starijim osobama, osobama s posebnim potrebama, pripadnicima nacionalnih manjina, marginaliziranim skupinama i pojedincima, pripadnicima konstitutivnih naroda i ostalih koji predstavljaju brojčanju manjinu u lokalnoj zajednici gdje žive i rade te prema drugim osobama koje imaju potrebu za solidarnošću i razumijevanjem svojih sugrađana;
- čuvati zdravu životnu sredinu.

Prava mladih

- Pravo na podršku i unapređenje svoga razvoja da postane odgovorna za sebe i društveno suodgovorna ličnost, bez diskriminacije po bilo koju osnovi;
- Unaprijeđivati individualni i socijalni razvoj mladih ljudi i doprinijeti sprječavanju njihovog mogućeg zapostavljanja;
- Provoditi politike kojima se djeluje na negativne trendove po mlade u sljedećim oblastima:
 1. Formalno, neformalno i cjeloživotno obrazovanje;
 2. Zapošljavanje, mjere protiv nezaposlenosti, te poduzetništvo mladih;
 3. Socijalna, zdravstvena i preventivna zaštita mladih te reproduktivno zdravlje mladih;
 4. Stambeno zbrinjavanje mladih;
 5. Rad s mladima, jačana i razvoj sposobnosti mladih i slobodno vrijeme mladih;
 6. Aktivno sudjelovanje mladih u javnom životu, gradnja civilnog društva i volonterstvo;
 7. Mobilnost i saradnja među mladima;
 8. Informiranje mladih i savjetovanje mladih;
 9. Stručni rad i usavršavanje u vezi s pitanjima mladih;
 10. Turizam mladih, oporavak mladih i boravak u prirodi;
 11. Aktivnost mladih po pitanju kulture, sporta, estetike, etike, ekologije, duhovnosti, humanističkih vrijednosti, osobne i društvene odgovornosti;
 12. I druga pitanja od interesa za mlade i poboljšanje njihovih uvjeta života.
- Doprinositi održavanju i stvaranju pozitivnih životnih uslova za mlade, kao i okruženja koje je ugodno za mlade;
- Štititi mlade od opasnosti karakterističnih za njihovu dob, a kojima mogu biti izloženi.

2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE ZA MLADE GRADA TUZLA

Cilj izrade dokumenta Strategije za mlade u Gradu Tuzla je **dugoročno** poboljšati položaj mladih u gradu Tuzla kroz sistemski pristup brizi mladih, te stvaranje održive strukture za institucionalno rješavanje problema i zadovoljavanje potreba mladih, a sve u cilju provođenja načela demokracije i promoviranja aktivnog učešća mladih u životu lokalne zajednice.

Grad Tuzla, a na osnovu dobre saradnje i prakse rada na razvoju civilnog sektora je angažovala Fondaciju tuzlanske zajednice za vođenje procesa izrade Strategije za mlade Grada Tuzla za period 2017.-2026.

Proces izrade nacrt dokumenta Strategije za mlade u Gradu Tuzla sa akcionim planom od 2017.-2019. godine, je obiman i složen proces, koji se radio u partnerstvu i stalnim konsultacijama sa velikim brojem ljudi i organizacija u Tuzli. Nacrt dokumenta Strategije za mlade u Gradu Tuzla 2017.-2026. se oslanja na iskustva iz 2008. godine, ali je prilagođen sadašnjem društvenom kontekstu. U svakom slučaju treba da predstavlja početak sistematičnog pristupa brizi o mladima u Tuzli.

Bitno je spomenuti da je u ovom dokumentu, kao i u dokumentu o istraživanju položaja mladih 2016., korišten pristup, metodologija pa i tekstovi iz dokumenata iz 2008. Svakako je važno spomenuti angažman Referentne grupe Tuzla, posebno Radne grupe za pitanja mladih, voditeljice grupe Jasne Jašarević i svih drugih članova, te Emira Derviševića kao nezavisnog istraživača na čiji rad se oslanja proces u 2016. godini.

Predfaza procesa “Izrade nacrt dokumenta Strategije za mlade u Gradu Tuzla” je započela u septembru 2016. godine sa Istraživanjem položaja mladih u Gradu Tuzla. Kako je već rečeno, cijeli proces je vodila Fondacija tuzlanske (u daljem tekstu FTZ) u saradnji sa šest omladinskih organizacija koje su se u tom periodu nalazile upisane u registar omladinskih udruženja. Obradu podataka i pripremu finalnog izvještaja istraživanja realizovao je Mladen Mijatović, nezavisni statističar angažovan od strane Fondacije tuzlanske zajednice.

Gradonačelnik Jasmin Imamović je imenovao radni tim koji je konkretno radio na vođenju procesa izrade Strategije za mlade Grada Tuzla, 2017.-2026., u sastavu: Asja Redžić, šefica odjeljenja za sport, kulturu i pitanja mladih, Mersiha Idrizović, stručni saradnik za pitanja mladih i Emir Bašić, menadžer za razvoj programa FTZ.

Bitno je istaći da je uporedo sa procesom izrade Strategije za mlade, Grad Tuzla u saradnji sa FTZ vodio i proces okupljanja omladinskih organizacija i uključivanja u aktivnosti koje se tiču stvaranja kvalitetnijeg sistema podrške omladinskom sektoru. S tim u vezi, organizovano je nekoliko sastanaka sa timom za izradu Strategije kao i sa gradonačelnikom Tuzle Jasminom Imamovićem, koji je dao podršku cjelokupnom procesu.

Institucije u Gradu Tuzla koje su nadležne za rad sa mladima i koje su aktivno učestvovala u realizaciji projekta su: Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti, Komisija za mlade, obrazovanje i posrt Gradskog Vijeća Tuzla, Služba za boračko-invalidsku zaštitu, stambene poslove i integraciju raseljenih lica, JU Služba za zapošljavanje TK Tuzla, JU Dom mladih Tuzla, JZNU Dom zdravlja „Dr. Mustafa Šehović“ Tuzla, Centar za mentalno zdravlje Dom zdravlja Tuzla, JU Centar za socijalni rad Tuzla, JU Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u razvoju.

Nevladine organizacije, institucije i ustanove koje su aktivno učestvovala u radnim sastancima i radionicama su:

Fondacija tuzlanske zajednice, UG “Bosper” Tuzla, Visoka škola „Internacionalna poslovno-informaciona akademija“, UG “Centar za edukaciju i obrazovanje”, UG “Erazmo centar”, UG “Multi” Tuzla, Odred izviđača “KRIN”, Akademija dramskih umjetnosti, Srednja muzička škola, ARTz produkcija, Pozorište mladih Tuzle, Udruženje “Mladi Tuzle”, Akustikum / Balzika, UG Kuća plamena mira, Organizacija za djecu i mlade “Osmijeh za Osmijeh, Aktiv direktora osnovnih škola, UG “Amica Educa”, Aktiv direktora TK, UG “MUIOS”, UG “Agora” Tuzla, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK, JU Zavod za zapošljavanje TK, UNTZ /Filozofski fakultet, Odsjek za socijalni rad/, Asocijacija studenata ekonomskog fakulteta, UNTZ / projekat Erasmus, UniCredit Banka, UG “Cenzor”, UHD “Prijateljice”, IPAK – Mladost gradi budućnost, GIPS dd Tuzla, UG “Vive žene”, UG “Snaga žene”, Ministarstvo zdravlja TK, Zavod za javno zdravstvo TK, JZU UKC Tuzla, Udruženje studenata MEDICUS, JU Odgojni centar TK, UG Fenix TK, UG Zemlja djece Tuzla, Biro za ljudska prava Tuzla, Tuzlanski otvoreni centar, UG Eco Sol Tuzla, UG OP Revolt, Udruženje samostalnih privrednika Grada Tuzla.

2.1. Proces izrade Strategije za mlade Grada Tuzla

Proces izrade Strategije za mlade Grada Tuzla je sproveden realizacijom tri grupe aktivnosti:

1. Pripremne aktivnosti

- Donošenje Odluke o pristupanju izradi Strategije prema mladima na području Grada Tuzle za period 2017.-2026. od strane Gradonačelnika;
- Potpisivanje Sporazuma o realizaciji aktivnosti istraživanja položaja mladih te procesa izrade Strategije za mlade sa Fondacijom tuzlanske zajednice;

2. Sprovođenje istraživanja i anketiranje o potrebama i položaju mladih

- Priprema upitnika za ispitivanje potreba mladih;
- Angažman istražitelja za izvještaj o potrebama mladih;
- Anketiranje mladih od strane volontera iz omladinskih organizacija;
- Izrada dokumenta „Istraživanje o položaju mladih u Gradu Tuzla u 2016. godini“;

3. Izrada nacrt dokumenta Strategija za mlade Grada Tuzla 2017.-2026. sa akcionim planom 2017.-2019.

- Imenovanje koordinacionog tijela i formiranje radnih grupa;
- Prvi sastanak koordinacionog tijela i odabir voditelja radnih grupa;
- Odabir članova radnih grupa i dostavljanje spiskova istih;
- Organiziranje sastanaka radnih grupa;
- Izvještaj i planovi aktivnosti po oblastima dostavljenih od voditelja radnih grupa;
- Usvajanje nacrt dokumenta Strategije za mlade;
- Javna rasprava o nacrtu Strategiji za mlade;
- Usvajanje Strategije za mlade;
- Prezentacija Strategije Gradskom vijeću od strane Službe;
- Početak primjene Strategiju za mlade;

2.1.1. Pripremne aktivnosti

U okviru pripremne faze, Gradonačelnik Tuzle, Jasmin Imamović je potpisao Odluku o pristupanju izradi Strategije prema mladima na području Grada Tuzle za period 2017.-2026. kojom je ozvaničena volja i želja Gradske uprave za kreiranje kvalitetnijih uslova za mlade osobe. Time se konkretno krenulo u proces izrade Strategije te je odmah potom potpisan Sporazum o realizaciji istraživanja o položaju mladih na području Grada Tuzla te vođenja procesa izrade Strategije za mlade sa Fondacijom tuzlanske zajednice.

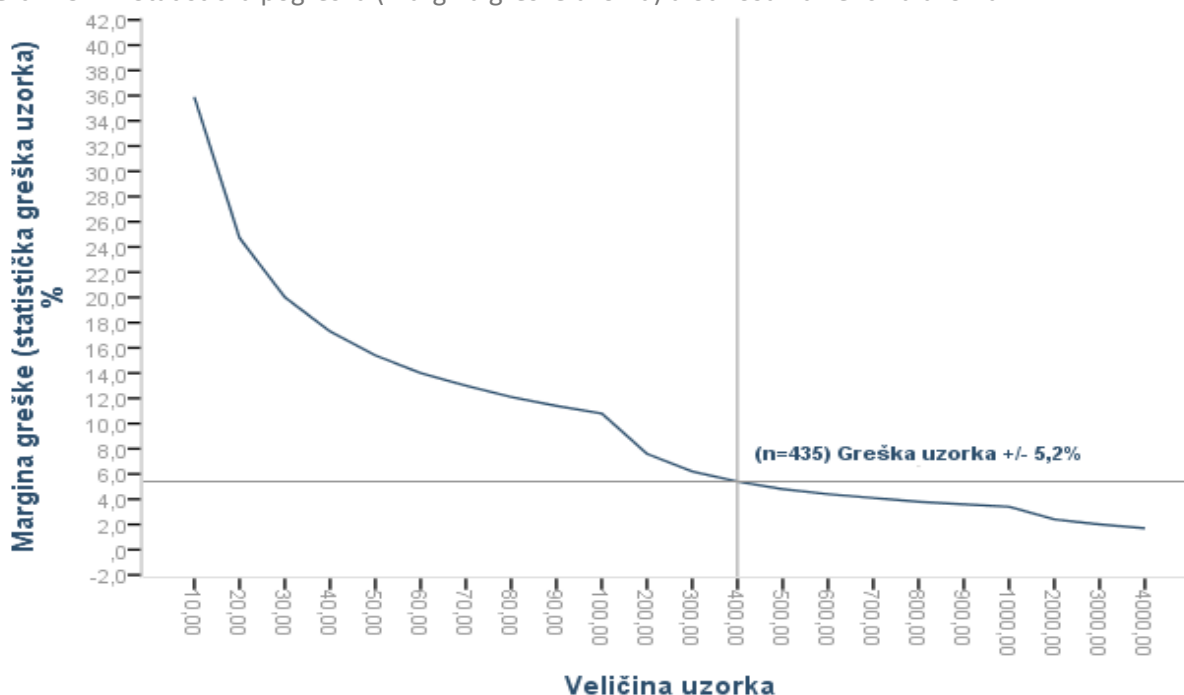
2.1.2. Sprovođenje istraživanja i anketiranje o potrebama i položaju mladih

Prikupljanje podataka provedeno je u svim mjesnim zajednicama na području Grada Tuzla u razdoblju od 07.09. – 22.09. 2016. godine. Kao istraživački instrument za prikupljanje podataka korišten je anketni upitnik sa 264 strukturirana pitanja i grupisanim prema osam različitih socio-ekonomskih oblasti, dok je anketiranje ispitanika trajalo u prosjeku 40 minuta. Prije provođenja istraživanja anketari su dobili jasne metodološke upute i instrukcije o načinu implementacije upitnika/ankete i načinu odabira domaćinstava i ispitanika u definisani uzorak. Odabir ispitanika u uzorak obavljen je metodom slučajnosti (slučajan uzorak) na osnovu posljednjeg rođendana člana domaćinstva koji pripada mladoj osobi dobi između 15 i 29 navršениh godina, bez obzira na spol. Slučajan odabir ispitanika znači da je svaka mlada osoba ove dobi u Tuzli imala jednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Na odluku o veličini uzorka potrebnog za istraživanje uticala su dva faktora: troškovi realizacije prikupljanja podataka i uzoračka greška (margina pogreške uzorka). Obzirom da je odabrano ukupno N=435 ispitanika u uzorak, marginalna greška iznosi oko +/-5%. Uzoračku grešku je potrebno imati u vidu kada se tumače dobijeni rezultati na osnovu uzorka u ovom istraživanju i kada se želi napraviti projekcija rezultata za cijelu populaciju mladih osoba (15-29 godina) iz grada Tuzla.

Tabela 1. Metodologija-sažetak

Prikupljanje podataka	Septembar 2016. godina
Metoda prikupljanja podataka	Metoda terenskog anketnog ispitivanja (face to face)
Upitnik	Upitnik je razvijen od strane tima „Fondacije tuzlanske zajednice“. 264 strukturirana pitanja
Uzorak	Slučajan uzorak N=435
Margina greške uzorka	+/- 5,2%

Grafikon 1. Statistička pogreška (margina greške uzorka) u odnosu na veličinu uzorka

Statistička obrada podataka provedena je uz pomoć alata IBM SPSS Statistics v.22, dok je vizualizacija rezultata urađena u MS Excel-u. Rezultati analiziranih anketnih pitanja prikazani su kao prosječne ili procentne vrijednosti.

Struktura uzorka

Od ukupno 435 ispitanika uključenih u istraživanje, 44% pripadalo je muškom spolu dok je 56% anketiranih pripadalo ženskom spolu. Kada je u pitanju starosna dob ispitanika, najveći procenat anketiranih bili su starosne dobi između 15-20 godina (61%), dok je 28% anketiranih pripadalo starosnoj grupi između 21-25 godina, a 11% njih bili su starosne dobi između 26-30 godina. Veći procenat anketiranih ispitanika bilo je nastanjeno na urbanom geografskom području (61%) a manji procenat anketiranih, njih 39%, dolazilo je sa ruralnog geografskog područja. Distribucija uzorka ispitanika prema starosti, spoli i tipu naselja prikazana je u tabeli 2, zajedno sa uzorkom dobijenim istraživanjem u 2008. godini.

Tabela 2. Struktura uzorka prema spolu, starosnoj dobi i tipu naselja

		Godina istraživanja			
		2008 godina		2016 godina	
		N	%	N	%
Spol	Muško	183	46,3	193	44,4
	Žensko	212	53,7	242	55,6
	TOTAL	395	100	435	100
Dob	15-20 god	182	46,1	266	61,4
	21-25 god	163	41,3	119	27,5
	26-30 god	50	12,6	48	11,1
	TOTAL	395	100	433	100
Tip naselja	Urbani	202	51,3	265	60,9
	Ruralni	192	48,7	170	39,1
	TOTAL	394	100	435	100

Izvor: Istraživanje položaja mladih na području Tuzle (2008)
Istraživanje položaja mladih na području Tuzle (2016)

Rezultati istraživanja o položaju mladih u Tuzli su prezentovani na četiri događaja i to:

1. U prostorijama Gradske uprave pred Gradonačelnikom i njegovim saradnicima;
2. U prostorijama Gradske uprave pred članovima koordinacionog tijela za izradu Strategije za mlade;
3. U prostorijama JU Dom mladih Tuzla pred predstavnicima omladinskih organizacija koje su upisane u registar omladinskih organizacija;
4. U prostorijama Ateljea „Ismet Mujezinović“ pred predstavnicima različitih organizacija i institucija koje su učestvovala u strateškoj radionici izrade Strategije za mlade.

U dokumentu koji je prezentovan istaknuto je **13 poruka za bolji i kvalitetniji položaj mladih u Tuzli**, koje su nam poslužile kao osnova za definisanje akcija i mjera koje će unaprijediti položaj mladih u Tuzli i od koje ćemo krenuti sa mjerenjem napretka položaja mladih u periodu od tri godine odnosno u periodu za koji su pripremljeni akcioni planovi po različitim oblastima.

Bitno je spomenuti da se u okviru dokumenta „Rezultati istraživanja položaja mladih Grada Tuzla 2016.“, može pronaći komparativna analiza onih rezultata dobijenih u 2008. godini te ovih iz 2016. godine.

2.1.3. Izrada dokumenta Strategija za mlade Grada Tuzla 2017-2026 sa akcionim planom 2017.-2019.

Druga faza, iako najsloženija, trajala je šest mjeseci. U novembru 2016. godine, nakon prezentacije rezultata istraživanja te konsultacija sa predstavnicima Gradske uprave, formirano je međusektoralno Koordinaciono tijelo s ciljem da ovo tijelo bude odgovorno za izradu Nacrta Strategije za mlade u Gradu Tuzla.

Koordinaciono tijelo u sastavu: **Asja Redžić**, predstavnica gradske uprave Tuzla- predsjednica Koordinacionog tijela, **Dijana Dizdarević**, predstavnica gradske uprave Tuzla, **Mersiha Idrizović**, predstavnica gradske uprave Tuzla, **Emir Bašić**, predstavnik Fondacije tuzlanske zajednice, **Admir Čavalić**, predstavnik UG Multi, **Sabina Sinanović-Čatibušić**, predstavnica Agora centra Tuzla, **Vildana Nalić**, predstavnica JU Centar za socijalni rad Tuzla, **Dženan Jusufović**, predstavnik JU Međunarodna galerija portreta Tuzla, **Selma Delić**, predstavnica JU Zavod za zapošljavanje Tuzla, **Edin Altumbabić**, predstavnik Policijske uprave Tuzla, **Mersija Marković**, predstavnica JZNU Dom zdravlja sa poliklinikom Dr. „Mustafa Šehović“ Tuzla-ambulanta Sjenjak i **Azra Gazibegović**, vijećnica Gradskog vijeća i članica Komisije za mlade, obrazovanje i sport Gradskog vijeća Tuzla, **Dajana Bakić**, predstavnica Tuzlanskog otvorenog centra i **Nikola Čiča**, predstavnik JU Pedagoški zavod Tuzla.

Koordinaciono tijelo je održalo prvi sastanak 30. novembra 2016. godine, kada je dogovorena dinamika procesa i napravljen plan sastanaka i radionica koje će se voditi sa predstavnicima organizacija i institucija značajnih za oblast rada sa mladima.

Definisane su sljedeće Radne grupe:

1. Grupa za obrazovanje
2. Zapošljavanje i poduzetništvo
3. Zdravlje, zdravstvena i socijalna zaštita i socijalna uključenost
4. Aktivno učešće mladih u društvenom životu, slobodno vrijeme, informisanje, kultura i sport
5. Mobilnost i stanovanje

Izabrani su voditelji Radnih grupa (RG):

1. Voditeljica RG za obrazovanje, **Sabina Sinanović Čatibušić**, dipl. socijalna radnica, UG „Agora“
2. Voditelj RG za zapošljavanje i poduzetništvo, **Admir Čavalić**, mag.oec., UG „Multi“
3. Voditeljica RG za zdravlje, zdravstvena i socijalna zaštita i socijalna uključenost, **Dajana Bakić**, dipl. pedagog i psiholog, UG Tuzlanski Otvoreni centar
4. Voditelj RG za aktivno učešće mladih u društvenom životu, slobodno vrijeme, informisanje, kultura i sport, **Adnan Mujkić**, magistar umjetnosti; glumac, Pozorište mladih Tuzla
5. Voditeljica RG za mobilnost i stanovanje, **Azra Gazibegović**, dipl. socijalna radnica, vijećnica Gradskog vijeća

Obaveze voditelja Radnih grupa su bile sljedeće:

- Detaljna analiza rezultata istraživanja;
- Usporedba sa rezultatima istraživanja potreba mladih koja je urađena 2008. godine;
- Učešće na radionici Strateško planiranje, koju je organizovala FTZ ;
- Vođenje radionica i angažovanje potencijalnih učesnika.

Na dan 19.12.2016. godine održana je radionica strateškog planiranja u okviru izrade Strategije za mlade Grada Tuzle za period 2017.-2026. godina u Ateljeu „Ismet Mujezinović“ gdje je učestvovalo ukupno dvadeset osoba iz različitih organizacija civilnog društva ili institucija koje se bave pitanjima mladih. Na ovoj radionici je usvojena zajednička izjava o viziji, misiji te ciljanoj grupi strategije.

Nakon strateške radionice, održano je ukupno 10 sastanaka/radionica u periodu od decembra 2016. do januara 2017. godine, na kojima je ukupno prisustvovalo 60 predstavnika iz 53 različite omladinske, nevladine i studentske organizacije, javne institucije i ustanove te iz nadležnih gradskih službi.

Nacrt Strategije za mlade Grada Tuzla za period 2017.-2026. godine sa akcionim planom za period 2017.-2019. godine je predat Gradskoj upravi krajem mjeseca aprila 2017. godine.

3. ANALIZA STANJA I POLOŽAJ MLADIH U TUZLI

3.1. Opći podaci o Tuzli

Grad Tuzla je grad u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, koja je prema zadnjem popisu stanovništva imao 110.979 stanovnika. Poslije Sarajeva i Banja Luke, Tuzla je treći po veličini gradu u Bosni i Hercegovini i predstavlja administrativno sjedište Tuzlanskog kantona, te privredni centar regije sjeveroistočne Bosne.

Površina Grada Tuzla iznosi 303 km², a nadmorska visina mu je 231m/nm, a posjeduje odlike umjereno kontinentalne klime.

Prema zvaničnim statističkim podacima iz jula 2016 godine Federalnog zavoda za statistiku, starosna struktura stanovništva u Gradu Tuzla, je izgledala ovako:

	Ukupno	0-4	5-14	15-29	30-59	60-84	85+
Ukupno	110.979	5105	9525	22134	49599	23572	864
Muški	52745	266	4802	11204	23690	9930	273
Ženski	58234	2439	4723	10930	25909	13642	591
%	100	4,60	8,61	19,96	44,71	21,31	0,81

Prema ovim podacima 19,96 % stanovništva čini populacija mladih uzrasta od 15-29 godina starosti, te njih 8,61 % koji će u narednih 10 godina (koliko traje ova Strategija) ući u kategoriju mladih osoba.

Ukupan broj osoba koji će moći imati koristi od ove Strategije u narednih 10 godina odnosi se na broj od 31.659 osoba, odnosno 28,3 % od ukupnog stanovništva.

3.2. Istraživanje položaja mladih u Tuzli²

UVOD

Sačinjeni izvještaj predstavljen u nastavku bavi se analizom položaja mladih na području Tuzle u 2016. godini. Položaj mladih analiziran je kroz osam ključnih dimenzija koje igraju najveću ulogu u ponašanju mladih osoba starosne dobi između 15-29 godina, a odnose se na sljedeće dimenzije: stavovi i položaj mladih u pogledu obrazovanja, položaj na tržištu rada, zdravstveni položaj mladih, socijalni položaj, učešće u javnom životu mladih, mobilnost, zatim informisanje, te ponašanje mladih u njihovom slobodnom vremenu. Podaci su dobijeni anketnim istraživanjem na uzorku od 435 ispitanika starosne dobi između 15–29 napunjenih godina, a anketiranje ispitanika je provedeno u svim mjesnim zajednicama na području Grada Tuzla. Obzirom da je ista metodologija istraživanja provedena i tokom 2008. godine, rezultati tog istraživanja poslužili su nam za komparaciju sa rezultatima novog istraživanja (2016. godina), što nam daje mogućnost prepoznati određene trendove u pojedinim socio-ekonomskim dimenzijama s ciljem jasnijeg razumijevanja mladih u Tuzli.

Kako je osnovna svrha istraživanja da osigura informacije o položaju mladih na području Tuzle, cjelokupan izvještaj je strukturisan na takav način da svako od navedenih socio-ekonomskih dimenzija predstavlja posebno poglavlje u izvještaju u kojem su grafički i tabelarno prikazani najznačajniji dobijeni rezultati sa njihovom interpretacijom. Želimo naglasiti da se istaknuti rezultati

²Fondacija tuzlanske zajednice. „13 Poruka za bolji i kvalitetniji položaj mladih u Tuzli. Rezultati istraživanja o položaju mladih u Tuzli“, oktobar 2016.

istraživanja isključivo odnose na izražene stavove mladih osoba na postavljena anketna pitanja a nikako o stvarnim statističkim podacima, osim kod stope zaposlenih mladih osoba u Tuzli.

3.3. Najznačajniji nalazi istraživanja o položaju mladih u Tuzli

PORUKE I PREPORUKE

Zahvaljujući usvojenom Zakonu o mladima FBiH stvorile su se osnovne pretpostavke za stvaranje ambijenta koji bi osigurao podršku mladima i omladinskim udruženjima. Zakon o mladima FBiH jasno određuje nadležnosti općina / gradova, kantona i entiteta FBiH te se u odnosu na 2008. godinu kada je sprovedeno istraživanje položaja mladih na području Općine Tuzla sada već jasnije mogu odrediti odgovorne institucije i ustanove za sprovođenje zakonskih akata.

Lokalna zajednica je ta čiji je dugoročan interes u tome da populaciji mladih osoba osigura kvalitetne uslove jer su upravo mladi ti koji trebaju osigurati dugoročni održivi razvoj. Problemi mladih trebaju biti osnovni razlog da lokalna uprava „na odgovarajući način uzme učešća u planiranju i donošenju odluka“ (Evropska povelja o lokalnoj samoupravi) jer se radi o oblasti koja je se direktno tiče.

U narednom tekstu prezentirano je trinaest poruka upućenim različitim institucijama a koje mogu uzeti glavnu ulogu manifestora promjena i reformi. Na osnovu dobivenih rezultata istraživanja izvojene su poruke koje upućuju na specifične probleme mladih u Tuzli, te sastavljene preporuke. Preporuke koje su predstavljene kao moguće mjere ne iscrpljuju mogućnosti koje stoje na raspolaganju odgovornoj upravi.

OBRAZOVANJE MLADIH

Poruka 1

Jedna od kritičnih grupa su mladi sa srednjim nivoom obrazovanja kao osnovnim faktorom koji utiče na njihov loš položaj na tržištu rada.

Izazovi

- Visoka stopa mladih osoba koji ne nastavljaju sa vlastitim školovanjem s ciljem poboljšanja svoga položaja na tržištu rada.
- Mlade osobe još uvijek veoma često ostaju na nivou srednjeg obrazovanja.

Moguće mjere

- Uspostavljanje funkcionalne veze obrazovnih institucija sa poslovnim sektorom s ciljem praćenja tržišnih trendova u pogledu tražnje za određenim znanjima i vještinama.
- Razvoj i promocija programa cjeloživotnog učenja usmjerena na mlade osobe.
- Razvoj programa dokvalifikacije i prekvalifikacije mladih osoba s ciljem popunjavanja deficitarnih radnih mjesta.

Rezultati istraživanja

- ¼ mladih dobi 21-25 godina nakon posljednjeg završenog obrazovanja nije upisalo nikakvu školu ili studij kako bi nastavili sa vlastitim obrazovanjem.
- Mlade osobe na području Grada Tuzla dobi 15-29 godina su u značajno većem broju Srednjeg obrazovanja.
- Rezultati su pokazali da u većem broju nastavljaju sa vlastitim obrazovanjem osobe koje imaju niže vlastite mjesečne prihode (manje od 600KM).
- Nešto manje od ½ mladih osoba je mišljenja da njihovo trenutno obrazovanje u velikoj mjeri može osigurati nastavak daljnjeg obrazovanja.

Poruka 2

Unapređenje programa praktične nastave u svim srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim ustanovama od ključne je važnosti za efikasniju integraciju mladih na tržište rada.

Izazovi

- Mladi često završavaju svoje obrazovanje sa veoma malim ili skoro nikakvim praktičnim znanjima i vještinama potrebnih za tržište rada.
- Slabo organizovana praktična nastava.

Moguće mjere

- Uvođenje većeg učešća praktične nastave u sistem srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja.

Rezultati istraživanja

- Nedostatak prakse i praktične nastave u obrazovanju, te preopširni nastavni planovi i programi su najvažniji problemi u formalnom obrazovanju za mlade osobe.
- Mladi najčešće pokazuju svoje nezadovoljstvo prema praktičnoj nastavi u obrazovnim ustanovama.

Poruka 3.

Povećanje nivoa savremenosti i modernizacije elemenata obrazovnog sistema, kao davaoca usluga, od velike je važnosti za povećanje efikasnosti mladih u njihovom korištenju usluga obrazovanja.

Izazovi

- Veliki dio tehničke opreme u obrazovnim institucijama je već zastario.
- Nesusretljivost administrativnog osoblja u obrazovnim ustanovama stvara mladim ljudima negativnu percepciju prema obrazovnoj instituciji.

Moguće mjere

- Implementirati sistem mjerenja učinkovitosti administrativnog osoblja u obrazovnim ustanovama kako bi se, sa jedne strane, postiglo povećanje njihove produktivnosti, dok sa druge strane povećao stepen zadovoljstva korisnika usluga obrazovne ustanove (učenika/studenata).

Rezultati istraživanja

- Mladi uglavnom pokazuju svoje nezadovoljstvo prema određenim elementima formalnog obrazovanja, a to su tehnička opremljenost i susretljivost administracije. Ženske mlade osobe više izražavaju nezadovoljstvo općenitom kvalitetom obrazovanja nego što to izražavaju muškarci.

Poruka 4.

Neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama na tržištu rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih ljudi u neravnotežan položaj.

Izazovi

- Mladi se veoma često zapošljavaju na radne pozicije za koje se nisu školovali.
- Velika proporcija mladih koji spadaju u nekvalifikovanu ili prekvalifikovanu radnu snagu.

Moguće mjere

- Kontinuirano prikupljanje informacija o potrebama na tržištu rada kako bi se korigovala i uspostavila usklađenost između ponude i tražnje za potrebnim vještinama i znanjima.

Rezultati istraživanja

- Više od ½ nezaposlenih mladih osoba smatra da neće nikako ili da će samo donekle obrazovanje koje stiču ili su stekli omogućiti zaposlenje u bliskoj budućnosti.

- Više od 1/3 mladih osoba nisu zaposleni u svojoj struci, odnosno, ne rade posao za koji su se školovali.

Poruka 5.

Velika neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje se često traže od poslodavaca.

Izazovi

- Nedovoljno razvijena svijest mladih ljudi o vrijednosti dodatnog neformalnog obrazovanja.
- Mlade osobe koje koriste neformalno obrazovanje, često ga koriste kako bi nadomjestili znanje i vještine potrebne za pronalazak zaposlenja izvan BiH.

Moguće mjere

- Intenzivno raditi na podizanju svijesti mladih o značaju cjeloživotnog učenja kroz sistem neformalnog obrazovanja a koje mladoj osobi može donjeti konkurentnost na tržištu rada.
- Razvijati savremene i diferencirane neformalne edukativne programe, naročito u oblasti Informaciono-komunikacijskih tehnologija za kojima postoji velika tražnja a mala ponuda na tržištu rada.

Rezultati istraživanja

- Samo ½ mladih osoba učestvuje u neformalnom obrazovanju kroz edukativne treninge i kurseve. Mlade osobe ženske spoli nešto češće participiraju u neformalnom obrazovanju u poređenju na muškarce.
- Najpopularniji edukativni programi za mlade su kursevi stranih jezika, naročito njemačkog i engleskog kao i različiti kursevi iz ICT oblasti.

ZAPOŠLJAVANJE

Poruka 6.

Niska stopa učešća mladih u radnoj snazi uz visoku stopu nezaposlenosti stvara uticaj na sve ostale segmente položaja mladih, pred donosioce odluka stavlja jedna od najvećih političkih izazova.

Izazovi

- Veliki udio mladih ljudi u ukupnoj stopi nezaposlenih osoba.
- Nedovoljno razvijena svijest kod mladih ljudi o pokretanju vlastitog biznisa.

Moguće mjere

- Ojačati podršku pri zapošljavanju mladih, prije svega pri pronalasku prvog zaposlenja a kroz dodatne edukacije koje bi povećale njihove vještine i praktična znanja.
- Edukovati mlade o poduzetništvu i razvijati programe samozapošljavanja kroz pokretanje malih preduzeća.

Rezultati istraživanja

- Udio mladih u ukupnom broju nezaposlenih na području Grada Tuzla iznosio je 34,7% a sa zaključnim 31.12.2015 godine.
- Mladi u Gradu Tuzla koji pripadaju starosnom segmentu između 26-30 godina su uglavnom na neki način zaposleni, bilo na pola radnog vremena ili puno radno vrijeme ili na svome vlastitom imanju. Mladi iste starosne dobi koji su u bračnoj zajednici u značajno većoj stopi (71%) su zaposleni, nego što su to mladi koji nemaju osnovanu bračnu zajednicu.
- Mlade osobe u Gradu Tuzla nemaju naviku i razvijenu svijest za pokretanje vlastitog biznisa, što ih čini neaktivnim po pitanju poduzetništva. Muškarci obično pokazuju nešto veću aktivnost kod pokretanja vlastitog posla u poređenju na žene.

- Samo ¼ mladih osoba je upoznata sa vladinim programom zapošljavanja, ali ga je koristilo samo 15% njih.

Poruka 7.

Neusklađena ravnoteže između tražnje na tržištu rada i ponude kvalifikacija obrazovanja nezaposlenih mladih zahtjeva koordiniranu politiku donosioca odluka na svim nivoima uprave u BiH.

Izazovi

- Česta nezaposlenih mladih zbog nedovoljnih vještina i znanja za koje postoji tražnja na tržištu rada od strane poslodavaca.

Moguće mjere

- Strategija obrazovanja koja je zasnovana na stalnim analizama tržišta rada.
- Programi dokvalifikacije i prekvalifikacije razvijeni na osnovu direktnih informacija sa tržišta rada.

Rezultati istraživanja

- Preko 1/3 zaposlenih mladih osoba smatra da njihovo radno mjesto uopšte nije u skladu sa njihovim obrazovanjem kojeg su kompletirali. Veća je stopa ženskih mladih osoba koja rade posao za koji su se školovali, nego što je to kod muškaraca.
- Skoro svaka četvrta zaposlena mlada osoba smatra da postoji potreba za dodatnim znanjima i vještinama u okviru postojećeg posla kojeg obavlja a takvog mišljenja su češće muškarci, kao i mlade osobe koje su potpisale Ugovor na određeno vrijeme.

Poruka 8.

Postojanje korupcije, podmićivanja i nepotizma pri zapošljavanju u javnom i privatnom sektoru mladima izaziva demotivisanost za njihov samostalni razvoj konkurentnosti na tržištu rada.

Izazovi

- Prisutnost pravnih neregularnosti na tržištu rada dovodi do dugoročnih posljedica u društvenim odnosima.
- Gubitak povjerenja kod mladih osoba u formalne institucije.

Moguće mjere

- Otvorene adrese gdje se anonimno mogu prijavljivati slučajevi nepotizma i korupcije.
- Povećanje efikasnosti cjelokupnog antikoruptivnog sistema.
- Uvođenje strožijeg zakona koji će sankcionisati osobe ili institucije koji krše zakon.

Rezultati istraživanja

- Skoro svaka peta zaposlena mlada osoba svjedoči da je kroz radno isustvo na određen način bila svjedok nekog oblika nasilja, a muškarci su nešto češće navodili takvo iskustvo, naručito oni koji su nastanjeni u urbanim sredinama. Veći je broj zaposlenih mladih ljudi u ovom istraživanju navodilo da je bilo svjedok nekom obliku zlostavljanja na poslu, nego što je to bilo u istraživanju provedenom 2008. godine.
- Mladi su u velikoj mjeri upoznati sa kupovinom radnog mjesta ili podmićivanjem.
- Skoro 1/5 mladih zaposlenih osoba poslodavac neredovno uplaćuje obaveze i doprinose na platu.

SOCIJALNI POLOŽAJ

Poruka 9.

Neefikasnost postojećeg sistema socijalne pomoći, koji nije u stanju odgovoriti na potrebe porodica sa nedovoljnim prihodima, uzrokovan je lošom ekonomskom situacijom u cijeloj BiH.

Izazovi

- Veliki broj mladih bez vlastitih ličnih prihoda.
- Mali procenat mladih sa lošim socijalnim položajem koji primaju neku vrstu socijalne pomoći.

Moguće mjere

- Pravedniji način odabira korisnika socijalne pomoći.
- Razvoj različitih programa pomoći za populacije kao što su osobe sa invaliditetom, samohrane majke, Romi, povratnici, osobe koje su imale iskustvo sa kriminalnim radnjama, ovisnici o drogama.

Rezultati istraživanja

- 1/3 mladih starosne dobi od 15 do 30 godina živi u domaćinstvima koja raspolaže do maksimalno 1000 KM ukupnih mjesečnih prihoda. Prosječna mjesečna sredstva sa kojima mladi raspolažu varira iz jedne dobnе skupine u drugu, kao i u zavisnosti od kategorije radnog statusa. Najveći broj mladih osoba je bez ličnih prihoda a naručito se to radi o osobama koje spadaju u mlađu starosnu kategoriju.
- 11% mladih redovno doprinosi kućnom budžetu.
- Samo 2% mladih koja žive u domaćinstvu sa niskim prihodima prima neku vrstu socijalne pomoći.
- Oko 9% mladih osoba navodi da prima određenu stipendiju ali je nešto veći broj takvih mladih u dobi 21-25 godina.

STAMBENA POLITIKA ZA MLADE

Poruka 10.

Otežano rješavanje stambenog pitanja ostavlja negativne posljedice na mnoge aspekte života mladih osoba.

Izazovi

- Nemogućnost osnivanja bračne zajednice zbog lošeg ekonomskog položaja mladih.
- Niska stopa nataliteta.

Moguće mjere

- Programi povoljnog kreditiranja za mlade.
- Stambena gradnja kroz programe javnog i privatnog partnerstva.

Rezultati istraživanja

- Oko 41% mladih u dobi 26-30 godina navode da su oženjeni/udati.
- Samo 9% mladih dobi 15-29 godina navodi da se uspješno na neki način osamostaliti, ali je značajno veći procenat takvih mladih dobi iznad 26 godina.
- Na području grada Tuzla preovladavaju mlade osobe koje nemaju djece, a njihov procenat je nešto veći u poređenju na 2008. godinu.

NAVIKE RIZIČNE ZA ZDRAVLJE I PREVENCIJA BOLESTI

Poruka 11.

Konstantno podizanje svijesti kod mladih osoba o navikama rizičnih po zdravlje.

Izazovi

- Nedovoljna ulaganja u promociju preventivnog zdravlja kod mladih osoba.

Moguće mjere

- Povećanje ulaganja u promociju preventivnog zdravlja kod mladih osoba.
- Izgradnja infrastrukture za rekreativne aktivnosti mladih.
- Zabrana pušenja u zatvorenim javnim prostorima i primjena zabrana prodaje alkoholnih pića maloljetnicima i zabrana konzumiranja alkoholnih pića na javnim mjestima.
- Savjetovališta i edukativni programi za pravilnu ishranu.
- Veći angažman na polju zaštite životne sredine.

Rezultati istraživanja

- Mladi u velikom broju ocjenjuju svoje generalno zdravstveno stanje kao dobro ili veoma dobro, ali je veći procenat takvih mladih koji su ženske spoli. Mladi koji su nešto lošijeg zdravstvenog stanja su obično starije dobi (26-30 godina).
- Skoro 1/3 mladih osoba (15-29 godina) konzumira cigarete i ovaj broj se ne razlikuje značajno u odnosu na 2008. godinu. Osobe muškog spola češće su pušači nego osobe ženske spoli.
- Više od ½ mladih osoba konzumira alkoholna pića ali je veći procenat muškaraca nego žena, kao i mladih osoba dobi između 21-25 godina, nego drugih starosnih grupa. Rezultati u ovom istraživanju pokazuju da je konzumiranje alkohola kod mladih ljudi poraslo u poređenju na dobijene rezultate u 2008 godini.
- ¾ mladih u Gradu Tuzla ima idealnu tjelesnu težinu, dok ¼ njih ima prekomjernu težinu, pretilost ili pothranjenost. Pothranjenost najčešće imaju mlađe osobe starosne dobi 15-20 godina. Prekomjerna tjelesna težina prisutnija je kod muškaraca nego kod žena u dobi 15-29 godina.
- Sistemski pregled u toku godine obavlja oko 1/3 mladih osoba, ali skoro svaka peta mlada osoba nikada nije obavila sistemski pregled. Sistemski pregled mlade osobe najčešće obavljaju zbog posla ili zbog vozačke dozvole.
- 1/4 mladih osoba se nikako ne bavi nekom vrstom rekreativnih aktivnosti, ali je veći procenat takvih osoba ženske spoli. Mladi se rjeđe bave rekreativnim aktivnostima u poređenju na 2008. godinu.

UČEŠĆE MLADIH

Poruka 12.

Malo učešće mladih u aktivnostima od javnog značaja i njihov uticaj na donošenje odluka uzrokovan je njihovom nezainteresovanošću, ali i nevjericom da mogu nešto promijeniti u društvu.

Izazovi

- Intenzivno korištenje direktnih i indirektnih mehanizama participacije.
- Veće učešće mladih u nevladinim organizacijama.
- Mediji sposobni da podižu svijest o potrebi učešća mladih.

Moguće mjere

- Promotivne kampanje o potrebi većeg angažovanja mladih u aktivnostima od javnog značaja.
- Kreiranje kvalitetnog medijskog sadržaja u funkciji promocije većeg učešća mladih.
- Veća promocija aktivnosti nevladinig organizacija.

Rezultati istraživanja

- Većinu mladih osoba politika ne zanima i takav stav se ne razlikuje značajno u odnosu na 2008 godinu.
- Potpisivanje peticija kao i učešće na društveno političkim javnim skupovima znatno je češći oblik učestvovanja i političkog izražavanja za mlade osobe u Tuzli, dok su najmanje aktivni po pitanju kontaktiranja političara kao i pisanju određenih članaka na internetu, studentskim novinama i nekim drugim sredstvima informisanja koja se tiču mladih.
- Mladi koji ne izlaze na izbore, obično ne vjeruju da će se nešto promijeniti i da ne glasaju jer ne zna kojim stranci da pokloni povjerenje, a takav najčešći stav mladih bio je i u 2008. godini.
- Članstvo mladih osoba u omladinskim organizacijama ili asocijacijama je značajno češće u poređenju na neke druge organizacije, kao što su političke stranke, omladinske organizacije političkih stranaka itd.

MOBILNOST I KULTURNA RAZMJENA MLADIH

Poruka 13.

Za dugoročno kvalitetan razvoj mladih i prihvaćanje „drugog i drugačijeg od sebe“ ključna je veća razmjena mladih unutar zemlje i sa drugim zemljama.

Izazovi

- Intenzivnija internacionalna iskustva mladih.
- Medijski prostor za programe koji promovišu različite kulture.

Moguće mjere

- Organizovanje i informisanje mladih o programima koji omogućavaju međunarodna iskustva.
- Intenziviranje učenja stranih jezika.
- Povećanje smještajnih kapaciteta nižeg cjenovnog ranga koji su prilagođeni mlađoj populaciji.

Rezultati istraživanja

- Ekskurzije u inostranstvo i ekskurzije unutar entiteta najčešći su programi organizovanog putovanja u druge sredine u kojima mladi učestvuju.
- Veći je broj mladi osoba koji bi bili spremni biti gost kod drugih naroda iz drugih gradova nego onih koji bi bili spremni da ugoste nekoga iz reda drugih naroda iz drugih gradova. Veću spremnost da ugoste nekoga od drugih naroda iz drugih gradova pokazuju mladi iz ruralni dijelova Grada nego mladi iz urbanih dijelova Grada.
- 8% mladih nikada nije putovalo u neku drugu inostranu zemlju. Mladi koji su putovali u zemlje inostranstva, najčešće su navodili susjedne države kao Hrvatska i Srbija, kao i Italiju te Njemačku, i obično je bio razlog turističko putovanje.
- Preko 1/3 mladih u dobi 15-29 godina navodi da ima nekog člana iz uže porodice koji je napustio zemlju u posljednjih sedam godina. Ako bi se mladima ukazala prilika, njih oko 60% bi sigurno napustilo zemlju zbog studija ili zbog privremenog rada, te je ovaj procenat veći u odnosu na stavove izražene u 2008. godini.

4. OSNOVNE ODREDNICE STRATEGIJE ZA MLADE GRADA TUZLA

VIZIJA

Viziju omladinske politike u Gradu Tuzla karakteriše opće očekivanje mladih da žive i djeluju u prosperitetnoj sredini. Definisana je kao:

Omladinske politike Grada Tuzla osiguravaju stabilno okruženje i pozitivne životne uslove za razvoj potencijala mladih i njihovu integraciju u društvo.

MISIJA

Misija strategije je usmjerena na stvaranje uslova za razvoj potencijala mladih i omladinskog sektora:

Realizacijom programa i projekata, putem mreže lokalnih institucija i organizacija, pruža se podrška obrazovanju, zapošljavanju, osnaživanju, afirmisanju, umrežavanju i integraciji mladih te jačanju omladinskog sektora kao i zagovaranju prema donosiocima odluka za sistemsko unapređenje položaja mladih.

DEFINICIJE KORISNIKA

Krajnji korisnici Strategije za mlade Grada Tuzla su svi mladi uzrasta od 15 do 30 godina koji žive ili žele da žive na području grada Tuzla, bez obzira na spolnu, nacionalnu, vjersku, rasnu i drugu pripadnost, socijalni status i psihofizičke sposobnosti ili potrebe, seksualnu orijentaciju i rodni identitet. Posmatrajući budućnost od narednih 10 godina, krajnji korisnici će biti i mladi koji su trenutno u mlađoj kategoriji stanovništva, ali koji će u planiranom periodu realizacije Strategije ući u starosnu dob mladih osoba.

4.1. Kategorije korisnika

Specifične kategorije korisnika

- Mladi u odgojno-obrazovnom procesu (korisnici formalnog i neformalnog obrazovanja)
- Aktivisti, lideri i članovi formalnih i neformalnih omladinskih organizacija/grupa i pokreta
- Nezaposlene mlade osobe
- Mladi samostalni poduzetnici
- Marginalizirane grupe (mladi bez roditeljskog staranja, osobe sa poteškoćama u psihičkom i tjelesnom razvoju, osobe sa invaliditetom, etničke manjine, mladi sa poremećajem u ponašanju, žrtve nasilja, mladi sa hroničnim i rijetkim oboljenjima, mladi isključeni iz obrazovnog sistema, mladi iz socijalno ugroženih i materijalno neobezbjeđenih porodica, mladi u sukobu sa zakonom, LGBTI populacija mladih)
- Mladi sa neriješenim stambenim pitanjem
- Nadarene i izrazito talentovane mlade osobe
- Mladi u ruralnim zajednicama

Indirektne korisničke grupe

1. Organizacije civilnog društva
2. Mediji
3. Obrazovne ustanove
4. Zdravstvene ustanove
5. Privredni subjekti
6. Kulturne, umjetničke i sportske ustanove
7. Sportske organizacije i ustanove
8. Ustanove socijalne zaštite
9. Institucije za kreditiranje (banke, mikrofin)
10. Zavod za zapošljavanje
11. Institucije gradske, kantonalne i federalne vlasti

PRETPOSTAVKE ZA REALIZACIJU STRATEGIJE

U skladu sa Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, odgovornost pružanja podrške mladima imaju sve razine vlasti u Federaciji, a općinske vlasti imaju obavezu samostalno osigurati minimum mjera i mehanizama na planu rada sa mladima i aktivnosti mladih.

Ovo je jasno precizirano u Članu 14. Zakona o mladima FBiH:

„Općinski, gradski i kantonalni organi vlasti dužni su samostalno osigurati minimum mjera na planu rada sa mladima i omladinskih aktivnosti, kao i mehanizme i kapacitete koji uključuju:

1. osiguranje prikladnog prostora za mlade, rad s mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;
2. osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta općine, grada ili kantona;
3. određivanje nadležne općinske, odnosno gradske službe za pitanja mladih;
4. osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade dodijeljujući ih putem javnog poziva s kriterijima, u skladu s evropskim principima u radu javnih uprava;
5. profesionalni razvoj i usavršavanje službenika/ce za mlade te jačanje kapaciteta svih onih koji se bave radom sa mladima i omladinskim aktivnostima;
6. osnivanje komisije za mlade pri općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela, odnosno pri skupštini kantona koja će se u okviru svoje nadležnosti baviti pitanjima mladih, a u čijem radu će učestvovati predstavnici/ce općinskog, odnosno kantonalnog vijeća mladih;
7. uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih strategija prema mladima u čijem će radu učestvovati predstavnici/e vijeća mladih ili omladinskih udruženja;
8. istraživanje ili podršku istraživanju u cilju donošenja strategije prema mladima;
9. pružanje podrške radu gradskog vijeća mladih.“

Takođe, Grad Tuzla je u skladu sa Zakonom o mladima Federacije BiH obavezan da odredi osobu ili službenika za pitanja mladih koji će obavljati zadatke propisane u navedenom Zakonu i ovoj Strategiji za mlade Grada Tuzla.

Takođe, uopćeno posmatrajući, Strategija može biti realizovana ukoliko je izražena spremnost svih zainteresiranih strana. Omladinski sektor treba da dokaže spremnost za osnaživanje time što će realizovati planirane aktivnosti iz Strategije, a druge zainteresirane strane, koje doprinose realizaciji Strategije treba da kreiraju partnersko okruženje u kojem će omladinski sektor imati svoje mjesto, tako što će učestvovati u realizaciji aktivnosti i pomoći realizaciju Strategije potrebnim finansijskim sredstvima i resursima.

PRAĆENJE REALIZACIJE STRATEGIJE

Realizacija plana Strategije će se pratiti nakon donošenja Plana monitoringa, u što će biti uključeni svi akteri koji su radili na izradi Strategije. Osnova monitoring plana je formiranje grupe za praćenje koja će, na bazi postavljenih ciljeva u Strategiji, pratiti proces i na godišnjoj osnovi izvještavati o stepenu realizacije Strategije.

Odgovornost za praćenje realizacije strategije imaju:

- Grad Tuzla na čelu sa Gradonačelnikom koji imenuje koordinacioni odbor za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja Strategije za mlade;
- Nadležna gradska služba za pitanja mladih;
- Kontinuirano praćenje i izvještavanje o realizaciji Strategije na nivou godine dana od strane službenika za mlade (godišnji monitoring report);
- Vijeće mladih grada Tuzle;
- Komisije, odbori, radne grupe koje osniva Gradsko vijeće, a koje se tiču mladih;

Dodatne aktivnosti za praćenje realizacije:

- Donijeti odluku o formiranju budžeta za mlade i postaviti jasne kriterije za dodjelu sredstava;
- Donijeti odluku da se svi projekti iz Strategije za mlade dodjeljuju po osnovu javnog konkursa;
- Izraditi sistem monitoringa i evaluacije podržanih projekata i aktivnosti mladih;
- Finansijski podržati osnivanje i rad Vijeća mladih Grada Tuzla;

5. AKCIONI PLANOVI PREMA OBLASTIMA

Strateški pravci za kreiranje omladinske politike mladih u Tuzli posmatraju se iz perspektive:

- a. Strateškog razvoja institucija koje treba da provedu strategiju mladih i
- b. Projekata ili programa koji će se realizovati za potrebe korisnika tj. mladih u Tuzli.

Predložena rješenja / željena stanja kao odgovor na indentifikovane probleme su prezentovani u akcionim planovima, sa konkretnim aktivnostima, nosiocima aktivnosti, vremenskim rokom, planiranim budžetom i izvorom finansiranja.

Zbog činjenice da se u predmetnim oblastima preklapaju nadležnosti od nivoa Gradske uprave do Federacije, potrebno je uključiti širu društvenu zajednicu te raditi na **koordiniranju aktivnosti i stvaranju sinergije** svih aktera koji se bave kreiranjem i unapređenjem uslova života za mlade.

Zbog činjenice da se prezentovana Strategija za mlade Grada Tuzla odnosi na mlade koji žive na području grada Tuzla, najveću brigu nad njima ima Grad Tuzla, te će upravo Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Službi za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti imati posebnu ulogu u procesu koordiniranja aktivnostima i stvaranju sinergije aktera.

Stručni saradnik za pitanja mladih koji je uposlenik Gradske uprave će imati punu odgovornost i slobodu da mladima osigura pristup informacijama kojim će se osnažiti omladinski sektor, te da prati realizaciju Strategije za mlade.

Vijeće mladih Grada Tuzla sa 13 omladinskih organizacija u članstvu (do 30.04.2017.) ima operativnu ulogu u realizaciji Strategije za mlade Grada Tuzla kao i stručni saradnik za pitanja mladih koji ima zadatak da animira mlade. Komunikacija ova dva tijela će dovesti do kvalitetnije realizacije akcionog plana.

Usvajanjem Strategije za mlade Grada Tuzla za period 2017.-2026. godine sa akcionim planom 2017.-2019. će se pokazati opredjeljenost Gradske uprave da uradi sve da osigura najkvalitetnije uslove za individualni razvoj mladih osoba, a tako i omladinskog sektora na području FBiH.

STRATEŠKI BUDŽET

Strateško budžetiranje će pokazati iznos potrebnih sredstava za realizaciju Strategije, a očekivati je da će stepen realizacije direktno zavisi od raspoloživih sredstava u Budžetu Grada Tuzla, donatorskih izvora i individualnih projektnih aktivnosti.

Prema dole navedenim pojedinačnim akcionim planovima, ovim Nacrtom Strategije za mlade predviđen je sljedeći sumarni budžet za prve tri godine realizacije Strategije:

Programska oblast	2017.	2018.	2019.
Obrazovanje mladih (formalno i neformalno)	170.000,00	150.000,00	150.000
Zapošljavanje i poduzetništvo mladih	593.800,00	593.800,00	593.800,00
Zdravlje i zdravstvena zaštita mladih	156.000,00	156.000,00	156.000,00
Socijalna zaštita i socijalna uključenost mladih	59.000	259.000	59.000
Akcionni plan za oblast mobilnost mladih	62.500	62.500	62.500

Akcioni plan za oblast stambeno zbrinjavanje mladih	30.000	30.000	30.000
Aktivno uključivanje mladih, slobodno vrijeme mladih, informisanje i mobilnost mladih	83.500	140.500	90.500
UKUPNO KM	1.154.800,00	1.391.800,00	1.154.800,00

Iako akcioni planovi pokazuju povećanje postojećih ili kreiranje novih budžetskih stavki, smatramo da se preraspodjelom postojećih i strateškim usmjerenjem budžetskih sredstava može stvoriti kvalitetan budžet za mlade.

Bitno je svakako spomenuti da postoji mogućnost korištenja sredstava viših nivoa vlasti iz BiH, međunarodnih fondacija ili organizacija u jačem kapacitetu onda kada postoje raspoloživa i strateški usmjerena lokalna sredstva za individualni razvoj mladih i omladinskog sektora.

5.1. Oblast OBRAZOVANJE MLADIH

Analiza stanja u oblasti obrazovanja mladih u Tuzli

Obrazovanje ima presudan uticaj na budući status mladih ljudi, s obzirom da ono direktno utiče na njihovo buduće zaposlenje i životni standard. Jasne su veze između obrazovanja i zapošljavanja, jer što su niže stope upisa u obrazovne institucije, više su stope nezaposlenosti kod mladih ljudi.

Pored formalnog obrazovanja kao institucionalnog oblika obrazovanja koji je hijerarhijski uređen i vremenski stepenovan na osnovno (devetogodišnje), srednje i visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini su se razvili i drugi vidovi obrazovanja:

- Neformalno obrazovanje, koje predstavlja obrazovnu aktivnost izvan formalnih obrazovnih institucija, koje nije pokriveno važećim legislativama, tako da postoji ogroman nedostatak mehanizama za vrednovanje vještina i znanja stečenih kroz ovakve vidove obrazovanja (seminari, treninzi, razne tematske radionice, itd).
- Životno obrazovanje je neprekidni proces edukacije i sticanje stavova i vrijednosti putem raznih faktora socijalizacije, kao što su: porodica, vršnjaci, mediji i drugi uticajni faktori u okruženju.

Svi navedeni vidovi obrazovanja utiču na razvoj sveukupnih potencijala kod mladih i zajedno predstavljaju kontinuirani proces sticanja znanja, vještina i stavova, kao i njihovo oblikovanje kako bi mlada osoba postala samostalni i korisni član društvene zajednice.

Oblast obrazovanja u Tuzli se nalazi pod ingerencijom Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK, koji je nadležan za osnovni odgoj i obrazovanje, srednje, više i visoko obrazovanje, donošenje nastavnih planova i programa predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, donošenje pedagoških standarda i normativa prostora, opreme i nastavnih sredstava za predškolski odgoj, osnovno, srednje i visoko obrazovanje, vođenje registra odgojno-obrazovnih ustanova predškolskog odgoja, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, te praćenje i poboljšane učeničkog i studentskog standarda. U sastavu Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta je upravna ustanova Pedagoški zavod.

Grad Tuzla treba uzeti aktivnu ulogu u stvaranju što boljih uslova za proces provođenja neformalnog i cjeloživotnog obrazovanja svih kategorija stanovništva, a posebno mladih, (podrška društvenim i omladinskim domovima, organizacijama civilnog društva koje se bave organiziranjem aktivnosti u ovoj oblasti).

Na prostoru Grada Tuzla funkcioniše 27 centralnih i 10 područnih osnovnih škola, jedna međunarodna osnovna škola, Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u psihičkom i tjelesnom razvoju, Centar za obrazovanje i vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora, te Osnovna muzička škola.

Srednje obrazovanje u Gradu Tuzla se realizuje u 3 gimnazije, 9 mješovitih srednjih škola, 2 tehničke srednje škole, 1 srednja muzička i 1 vjerska srednja škola koje je ukupno pohađalo 10 136 učenika u 2016. godini.

Univerzitet u Tuzli je razvio 34 studijska profila na 11 fakulteta na kojima studira oko 15.000 studenata svake godine.

Problemi mladih u oblasti obrazovanja u Tuzli

Mladi u BiH su najviše nezadovoljni tehničkom opremljenošću škola i fakulteta, te praktičnom nastavom. Najveći broj mladih smatra da su preopširni nastavni planovi i programi i da to treba da se izmjeni. Manjak prakse i nedostatak stipendiranja koje su takođe ocjenjeni kao nedostaci formalnog obrazovanja su oblasti u kojima bi se moglo brzo intervenisati.

Svaka četvrta mlada osoba koja je započela visoko obrazovanje u BiH prerano ga napušta. Kao glavni razlog prekidanja obrazovanja većina navodi finansijske probleme. Većina mladih ne učestvuje u neformalnom obrazovanju, ali je više od 60% mladih izrazilo želju za pohađanjem dodatnih neformalnih programa obuke i školovanja u anketi provedenoj na području Grada Tuzla.

Pored navedenog, Radna grupa za obrazovanje mladih ističe i sljedeće nedostatke u oblasti obrazovanja:

- Kvalitet i efektivnost obrazovnog sistema,
- Pristup obrazovanju,
- Obnavljanje pristupa učenju i podučavanju,
- Različiti oblici /vrste znanja i vještina,
- Priznavanje diploma i vještina,
- Komplementarni karakter formalnog i neformalnog obrazovanja.

Analiza stanja - SWOT ANALIZA

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">• Postojanje obrazovne infrastrukture (mreža institucija, stručni kadrovi koji mogu realizovati programe obrazovanja, institucije koje nude obrazovanje od najranijeg do najvišeg nivoa formalnog obrazovanja)• Postojanje institucija za obrazovanje vlastitih kadrova• Veliki broj mladih uključenih u sistem formalnog obrazovanja• Postojanje biblioteke (i knjižnog fonda u školama)• Veliki broj medija	<ul style="list-style-type: none">• Zastarjeli tehnički kapaciteti u obrazovnim institucijama (za provođenje praktične nastave)• Nedovoljno nadzora u kvalitetu provođenja praktične nastave (učenici često na praktičnoj nastavi nemaju priliku praktično raditi posao, nego neke pomoćne aktivnosti;• Neprilagođeni i opširni nastavni planovi i programi• Nedovoljno motivisan kadar koji radi u obrazovanju sa mladima;• Nepovoljan finansijski položaj prosvetnih

<ul style="list-style-type: none">• Tuzla je regionalni obrazovni centar, te kao takav predstavlja priliku za mlade• Povoljan geografski položaj grada• Postojanje organizacija koje promovišu cjeloživotno učenje (sa razvijenim kapacitetima)• Postojanje neformalnih programa obrazovanja• Geografska pristupačnost pedagoškog zavoda• Postojanje progama međunarodne saradnje u obrazovnim institucijama• Umreženost studenata u kontesku međunarodne saradnje• Postojanje programa profesionalne orijentacije (uključenost JU Zavod za zapošljavanje u programe profesionalne orijentacije)	<p>radnika</p> <ul style="list-style-type: none">• Porodične i finansijske prilike /neadekvatan položaj mladih• Nerazvijena mreža ustanova koje pružaju podršku mladima• Nedovoljna briga za djecu unutar porodica – povećan broj diskunkcionalnih porodica• Pojava isključenosti mladih iz obrazovanja /mladi napuštaju škole• Slaba dostupnost informacija mladima o obrazovnim programima;• Neblagovremeno prepoznavanje i stipendiranje talentovanih i nadarednih učenika• Nedovoljan broj raznovrsnih programa neformalnog obrazovanja u skladu sa potrebama mladih• Nedovoljno priznavanje značaja neformalnog obrazovanja u zajednici• Nerazvijena kultura učenja i svijesti o cjeloživotnom obrazovanju• Negativan uticaj okruženja na svijest mladih (nepovoljna klima za cijeloživotno učenje)• Slaba saradnja vladinog i nevladinog sektora• „Nekvalitetno“ i nesistematično obrazovanje odraslih (u smislu dalje profesionalne i lične nadogradnje mladih po završetku redovnog obrazovanja)• Smanjene prilike za mlade iz ruralnih dijelova grada za učešće u programima obrazovanja odraslih (nedostatak informacija, nedostatak programa, nedostatak finansijskih sredstava...)• Sistem kontrole/standardizacije obrazovnog procesa u privatnim školama? (potrebni transparentniji standardi)• Formalno priznati međunarodni standardi u visokoškolskom obrazovanju, bez materijalnih sredstava za implementaciju• Nedovoljna aktivnost studenata u programima razmjene• Neadekvatano provođenje programa profesionalne orijentacije (dob u kojoj se počinje provoditi, vremenski i stručni kapacitet kadrova koji je provode, neuvažavanje dobijenih preporuka od strane roditelja i sistema)
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljan interes za stručne škole • Nepovezanost obrazovanja i tržišta rada • Nedostatak poduzetničkog obrazovanja
<p>Prilike/Mogućnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postojanje kapaciteta za pokretanje novih studijskih smjerova u skladu sa tržištem rada • Obrazovanje roditelja, razvoj svijesti za pravilno profesionalno usmjerenje djeteta • Veliki broj privrednih subjekata koji mogu biti uključeni u poboljšanje praktične nastave u cilju poboljšanja ishoda obrazovanja • Razvoj programa neformalnog obrazovanja za jačanje kapaciteta mladih (za otkrivanje sposobnosti i afiniteta za dalje obrazovanje) • Umrežavanje sa obrazovnim institucijama većih centara (uključujući i studentske asocijacije) • Razvijanje standarda za uspostavljanje evropskih i međunarodnih certifikata (formalno i neformalno obrazovanje) • Razvoj programa za razvoj socijalnih i ličnih vještina kod mladih • Erasmus programi za razmjenu mladih • Bolje korištenje međunarodnih fondova u oblasti obrazovanja • Nerazvijenost - mogućnost bržeg razvoja tržišta i obrazovanja koje bi pratilo potrebe tržišta 	<p>Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Školovanje mladih „za izvoz“ / Ulaganje resursa zajednice za potrebe stranih tržišta • Odliv mozgova • Biljela kuga – Pad nataliteta • Korupcija u društvu i obrazovanju • Nekompetentni stručni timovi za inkluziju • Ovisnost obrazovnog sistema od politike (uplitanje politike u obrazovanje) • Konformizam – Apatičnost stanovništva/mladih u odnosu na pad društvenih vrijednosti i prihvatanje normalnim devijantnih pojava

Za prioritizaciju problema korištene su ključne poruke o problemima u oblasti obrazovanja koje su proizašle iz istraživanja potreba i položaja mladih. Svi učesnici dobili su kartice sa isprintatnim ključnim problemima, uz mogućnost da samostalno nominuju i neki dodatni problem. Nakon toga su su učesnici individualno odredili hitnost i bitnost rješavanja problema.

Analizom svih odgovora dobili smo sljedeće rezultate:

Podjela problema po bitnosti i hitnosti rješavanja u oblasti obrazovanja³

vrlo hitno ali nebitno	<p>vrlo hitno i vrlo bitno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada • Unaprijeđenje programa praktične nastave u obrazovnom sistemu • Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja • Povećanje nivoa savremenosti i modernizacije elemenata obrazovnog
-------------------------------	---

³ Podjela problema po bitnosti i hitnosti je sastavni dio metodologije koju je razvio GIZ prilikom kreiranja omladinskih politika na području Bosne i Hercegovine

	sistema • Inkluzija
nije ni hitno bi bitno	nije hitno ali je bitno • Visoka stopa mladih koji ne nastavljaju sa školovanjem

Akcioni plan za oblast obrazovanja mladih

<i>Problem</i>	<i>Rješenje / željeni rezultat</i>	<i>Aktivnosti</i>	<i>Nosioci aktivnosti</i>	<i>Vremenski okvir</i>	<i>Budžet</i>	<i>Izvor finansiranja</i>
<i>Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih u neravnopravan položaj i predstavlja prepreku u zaposlenju</i>	<i>Poboljšana je koordinacija relevantnih subjekata koji učestvuju u upisnoj politici</i>	Fomirano tijelo za koordiniranje upisne politike na nivou Grada Tuzla	Grad Tuzla (koordinirajuća uloga), MONKS TK, nadležna komisija gradskog vijeća Tuzla, Pedagoški zavod, Zavod za zapošljavanje TK, Privredna i obrtnička komora, Udruženja poslodavaca i privredni subjekti, nadležna gradska služba, (Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti, Institucije obrazovanja (osnovna, srednja škola i visoko obrazovanje), Mediji, Zdravstvene ustanove (Dom zdravlja Tuzla), Koordinirajuće tijelo za upisnu politiku	Početak decembra 2017. Realizacija kontinuirana unutar perioda 2017 - 2019.	Članovi komisije vijeća za obrazovanje, kulturu, sport i mlade (20 % vremena) Službenica za mlade GT (5 %) Lica po službenoj dužnosti iz relevantnih institucija	Postojeća stavka u budžetu Grada
		Organiziranje koordinirajućih šestomjesečnih sastanaka tijela vezanog za upisnu politiku				
		Osmišljen je sistem/mehanizam za praćenje realizacije upisnog plana na nivou Grada Tuzla				
		Praćenje realizacije upisnog plana				

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvor finansiranja	
Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih u neravnopravan položaj i predstavlja prepreku u zaposlenju	Ponuda obrazovnih programa usklađena je sa potrebama tržišta	Provesti istraživanje o potrebama tržišta rada	Grad Tuzla, Zavod za zapošljavanje TK, nadležno kantonalno ministarstvo, partnerske i sektorske organizacije civilnog društva	Početak decembar 2017. Realizacija kontinuirana unutar perioda 2017 - 2019.	5.000 KM	Moguće da je da postoji već realizovano istraživanje od strane Zavoda za zapošljavanje	
		Odrediti obrazovne prioritete za tržište sa područja Grada					
	Unaprijeđen je kvalitet profesionalne orijentacije do nivoa uvažavajuće preporuke pri upisu	Poboljšani su materijalni i kadrovski resursi (stručni timovi) u školama za provođenje programa profesionalne orijentacije	MONKS TK, Koordinirajuće tijelo	Početak decembra 2017. Realizacija kontinuirana unutar perioda 2017 - 2019.	1 stručna osoba (pedagogo, psiholog, socijalni radnik) po školskom timu u osnovnim (obračunat) 1 stručna osoba po školskom timu u srednjim školama	15.000 KM	MONKS TK (postojeća budžetska stavka)
		Kreirana integrisana online platforma za razmjenu podataka (pedagoški karton i preporuka profesionalne orijentacije) između relevantnih institucija, (npr. www.mladituzla.ba)	Vijeće mladih Grada Tuzle				

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvor finansiranja
Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih u neravnopravan položaj i predstavlja prepreku u zaposlenju	Roditelji vrše upis / učenici i studenti se upisuju skladu sa potrebama tržišta	Promocija pozitivnih primjera zapošljavanja (u školama, medijima, nezaposlene osobe)	Koordinirajuće tijelo, Službenik za mlade, MONKS TK	Početak decembra 2017. Realizacija kontinuirana unutar perioda 2017 - 2019.	RTV7 + RTV TK, društvene mreže, aplikacija	
		Realizovana kampanja zagovaranja prema široj javnosti o važnosti pravilnog profesionalnog usmjeravanja (kampanja prema roditeljima, poslodavcima, nastavnicima, školama)	RTV 7, RTVTK, koordinirajuće tijelo, pedagoški zavod			
		Razvoj fonda za stipendiranje učenika i studenata u deficitarnim zanimanjima	Grad Tuzla, Privredni sektor, koordinirajuće tijelo		100.000 KM	Postojeća budžetska stavka (uključiti privredni sektor)
		Kreiranje i redovno ažuriranje web stranice za promociju i praćenje trendova na tržištu	Vijeće mladih Grada Tuzle			Ova stavka je planirana u opisu 3. cilja

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvor finansiranja
Nedostatak prakse i praktične nastave u obrazovanju u srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim ustanovama onemogućava efikasniju integraciju mladih na tržište rada	Umreženi su lokalni resursi u svrhu poboljšanja kvaliteta izvođenja praktične nastave „u realnom poslovnom okruženju“	Određivanje kriterija i uslova i benefita za pravna lica koja mogu učestvovati u procesu obavljanja praktične nastave „u realnom poslovnom okruženju“	MONKS TK, Pedagoški zavod, koordinirajuće tijelo, savjet za lokalni ekonomski razvoj	2018	Koristiti materijale, akte odluke nadležnog ministarstva koje se tiču praktične nastave u osnovnim i srednjim školama	
		Objavljen poziv pravnim licima na prijavu u bazu za obavljanje praktične nastave	Grad Tuzla, nadležna Služba	2018		
		Izvršeno akreditovanje pravnih lica za obavljanje praktične nastave učenika i studenata.	MONKS TK, Pedagoški zavod, koordinirajuće tijelo	2019 – 2022 (pravna lica se mogu kontinuirano prijavljivati za akreditaciju)		
		Uvođenje obavezujuće ferijalne prakse (predviđena je zakonskim okvirima, ali u najvećoj mjeri nema uslova za njenu implementaciju)	MONKS TK, Pedagoški zavod, koordinirajuće tijelo			

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvor finansiranja
Nedostatak prakse i praktične nastave u obrazovanju u srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim ustanovama onemogućava efikasniju integraciju mladih na tržište rada	Poboljšani su uslovi za realizaciju praktične nastave unutar obrazovnih institucija	Opremanje i održavanje obrazovnih institucija kabinetima za praktičnu nastavu (predškolske, osnovno, srednje i visoko obrazovanje)	MONKS TK	Kontinuirano		Zajedničkim i koordiniranim nastupom namicati sredstva
		Subvencioniranje nabavke materijalnih sredstava za praktičnu nastavu u „realnom poslovnom okruženju“	MONKS TK	Kontinuirano		
		Provođenje kontinuirane evaluacije rada u provođenja praktične nastave	MONKS TK, Pedagoški zavod, koordinirajuće tijelo	Kontinuirano		
		Osnivanje fonda za kontinuiranu podršku programima unaprijeđenja praktične nastave	MONKS TK, Grad Tuzla	Kontinuirano		

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvor finansiranja
Nedostatak prakse i praktične nastave u obrazovanju u srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim ustanovama onemogućava efikasniju integraciju mladih na tržište rada	Ojačani su ljudski resursi (motivacija, etika, nivo odgovornosti) nastavnih kadrova za realizaciju kvalitetnije praktične nastave	Zagovarati za realizaciju programa dodatne obuke za nastavnike praktične nastave (<i>motivacija nastavnika, tehnike i metode rada, tehnologije koje se mogu koristiti, refleksija u realizaciji praktične nastave i sl</i>)	Vijeće mladih, organizacije civilnog društva, Službenik za mlade gradske uprave	Kontinuirano		
	Unaprijeđeni su uslovi za pokretanje učeničkih zadruga kao vida praktične nastave u školama	Pokretanje kampanje /zagovaranje/ za zakonsko uređenje učeničkih zadruga	Vijeće mladih, organizacije civilnog društva, Službenik za mlade gradske uprave	Početak 2018.		
		Kampanja za podizanje svijesti javnosti (posebno javnih preduzeća, institucija) o potrebi korištenja resursa učeničkih zadruga (angažovanje keteringa, nabavka sadnica i sl) . –	RTV 7, RTVTK	Početak 2018.		

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje često traže poslodavci	Stvoreni su pozitivni stavovi kod mladih o cjeloživotnom obrazovanju	Kampanja o važnosti, prednostima i mogućnostima za neformalnog obrazovanje na području Grada Tuzla	Grad Tuzla, MONKS; TK, organizacije i institucije koje provode programe NFO, Zavod za zapošljavanje, Vijeće mladih, Omladinska udruženja, mediji, RTV 7	Odmah. Kontinuirano	Postojanje integrirane web platforme www.mladituzle.ba će osigurati promociju cjeloživotnog učenja	
		Sadržaji programa lokalnih medija usmjereni su na razvoj kulture učenja (emisije koje promovišu kulturu učenja i cjeloživotnog obrazovanja)				
		Kontinuirano informisanje mladih o programima cjeloživotnog obrazovanja putem web stranice i službi/organizacija koje rade sa mladima (Službenik za mlade Grada Tuzla, Zavod za zapošljavanje, Centar za socijalni rad, Vijeće mladih)				

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje često traže poslodavci	Razvoj programa NFO za lični i poslovni razvoj u skladu sa potrebama mladih i društva	Istraživanje potreba mladih za programima NFO	Grad Tuzla, MONKS; TK, organizacije i institucije koje provode programe NFO, Zavod za zapošljavanje, Vijeće mladih, Omladinska udruženja, mediji, RTV 7	Odmah. Kontinuirano	Koristiti dostupnost aplikacije za provođenje istraživanja, razvoj mreža i informisanost mladih osoba. Službenik za mlade ima zadatak pratiti realizaciju programa NFO te izvještavanje Odjela za kulturu, sport i mlade.	
		Razvijena mreža OCD i institucija koje rade u okviru polja cjeloživotnog učenja i mogu odgovoriti na potrebe mladih za programima NFO				
		Kontinuirana realizacija programa NFO u skladu sa potrebama mladih				
		Kontinuirano praćenje realizacije programa NFO (godišnje evaluacije, planovi i prioriteti za naredu godinu)				

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje često traže poslodavci	Unaprijeđenje ponude i dostupnosti programa obrazovanja odraslih (za dugotrajno nezaposlene mlade)	Procjena i realizacija postojećih i razvoj i realizacija dodatnih programa stručnih obuka za povećanje kompetencija za zapošljavanje	Grad Tuzla, MONKS; TK, organizacije i institucije koje provode programe NFO, Zavod za zapošljavanje, Vijeće mladih, Omladinska udruženja, mediji, RTV 7	2017-2019	50.000 KM	Budžet Grada
		Sufinansiranje programa stručne obuke za mlade u skladu sa specifičnim potrebama tržišta u Gradu Tuzla		2017-2019		
		Razvoj andragoških vještina osoba koje učestvuju u obrazovanju odraslih		2017-2019		

5.2. Oblast ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO MLADIH

Analiza stanja u oblasti nezaposlenosti mladih osoba

Shodno rezultatima istraživanja položaja mladih osoba iz 2016. godine, te brojnih inostranih i domaćih studija, najveći identificirani problem mladih osoba u Tuzli i generalno čitavoj Bosni i Hercegovini je nezaposlenost. Riječ je o ekonomskom fenomenu kojeg Bosna i Hercegovina dijeli sa zemljama okruženja, ali i sa članicama Evropske unije. Bez obzira da li se radilo o tranzicijskim ili razvijenim zemljama, statistički podaci ukazuju na to da je stopa nezaposlenosti mladih osoba značajno viša od stope ukupne nezaposlenosti. Kod zemalja članica Evropske unije ovaj nesrazmjer je u najvećoj mjeri izražen u Grčkoj, Španiji, Portugalu, Hrvatskoj i Irskoj.

Činjenica da je skoro 7,5 miliona mladih širom Evropske unije trenutno neaktivno ili bez posla, pozicionirala je problem nezaposlenosti mladih među centralnim pitanjima EU političke agende. Zbog toga su lideri EU na sastanku Vijeća Evrope juna 2013. godine usvojili sveobuhvatan plan za borbu protiv nezaposlenosti, te donijeli odluku o pokretanju i proširenju više različitih inicijativa kako bi se olakšala integracija mladih na tržištu rada i podstaklo njihovo zapošljavanje.

Prema Redovnom ekonomskom izvještaju za jugoistočnu Evropu zemalja SEE6, nezaposlenost među mladima u Bosni i Hercegovini najviša je u regiji i iznosi visokih 57,9% . Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje iz januara 2016. godine, u Bosni i Hercegovini ukupno je registrovanih 537.568 nezaposlenih osoba. Od toga, prema procjenama Federalnog zavoda za zapošljavanje, trećina nezaposlenih osoba odnosi se na mlade osobe. Uz navedeni problem nezaposlenosti prisutan je i trend rastuće neaktivnosti kod mladih, rano napuštanje školovanja kao i dugotrajna nezaposlenost.

Naročito aktuelan problem je odlazak mladih iz Bosne i Hercegovine u zemlje EU, najvećim dijelom u potrazi za poslom. Određena istraživanja sugeriraju da bi 65,6% mladih iz Bosne i Hercegovine napustilo zemlju zbog privremenog rada. Negativni trendovi su imali značajan uticaj na demografsku sliku naše zemlje pa tako podaci iz 1981. godine pokazuju da je učešće mladih u ukupnoj populaciji te godine bilo blizu 30% dok je danas tek svaki peti stanovnik Bosne i Hercegovine unutar starosne granice između 15 i 30 godina . Paralelno sa povećanjem stope nezaposlenosti mladih, raste i njihova neaktivnost na tržištu rada što vodi ka većem problem dugotrajne nezaposlenosti.

Pored visoke stope nezaposlenosti, tržište rada u Bosni i Hercegovini odlikuje niska stopa aktivnosti i neusklađenost ponude i potražnje na tržištu rada. Zbog toga dolazi do problema na tržištu rada koje funkcioniše po principu ponude i potražnje, čiji međusobni odnos određuje cijena⁴. Iako postoji veliki broj nezaposlenih mladih osoba i uprkos ulaganju u postojeće aktivne mjere na tržištu rada, i dalje je prisutan nedostatak stimulirajućih olakšica za zapošljavanje koje bi pomogle poslodavcima da finansijski lakše podnesu teret zapošljavanja mladih⁵. U okviru izvještaja „Nezaposlenost mladih: Je li problem u stavu?“, upozorava se na postojanje tzv. začaranog kruga nezaposlenosti mladih. Početna faza datog kruga podrazumijeva lošu ekonomsku situaciju što uzrokuje nedovoljan kvalitet visokog

⁴ Tasić S., (2012), Svetska ekonomska kriza, dileme i rešenja, Službeni glasnik, Beograd, str.26.

⁵ Mujanović E., (2013), Nezaposlenost mladih u Bosni i Hercegovini, trenutka situacija, izazovi i preporuke, Friedrich-Ebert-Stifung BiH, Sarajevo, str.10.

⁶ Mujanović E., op. cit., str.59.

obrazovanja, a što posljedično vodi ka nerealnim stavovima i očekivanjima kod studenata sa jedne strane i nedostatka praktičnih vještina mladih na tržištu rada sa druge strane.

Iz perspektive planiranja državnih politika i intervencije, moguće je identificirati pet ključnih dimenzija zapošljavanja⁶: stvaranje novih radnih mjesta, povećavanje nivoa zapošljivosti radne snage, usklađivanje tržišta rada, poboljšanje radnih uvjeta i jednak pristup zapošljavanju. Svaka od navedenih dimenzija treba da predstavlja okvir za kreiranje konkretnih politika za smanjivanje nezaposlenosti mladih osoba. Ekonomska globalizacija, zajedno sa procesom liberalizacije kao baznim ekonomskim megatrendovima 20. i 21. stoljeća⁷, zahtijeva da ekonomije stvaraju dobro educirane radnike koji su u stanju da se prilagode iznenadnim promjenama u okruženju. Fleksibilnost tržišta rada je presudna za to da se radnici najefikasnije iskoriste u privredi uz uslov da tržište potiče radnike da ulože napore da nađu posao koji će kvalitetno i stručno raditi. Pritom, fokus državnih intervencija treba usmjeriti na mala i srednja preduzeća (SME) koja predstavljaju značajan faktor pri smanjivanju ukupne nezaposlenosti, naročito mladih osoba. Brojna istraživanja idu u prilog tome da manja i mlađa preduzeća imaju trend ostvarivanja većih prosječnih stopa rasta od većih i starijih preduzeća⁸. Zbog toga mala preduzeća mogu brzo zaposliti veći broj nezaposlenih, naročito mladih osoba koje imaju prirodnu tendenciju zapošljavanja u ovim preduzećima.

Istraživanje Svjetske banke o radnim mjestima u zemljama sa niskim i srednjim nivoom dohotka u Evropi i srednjoj Aziji zaključuje da bi program politika za stvaranje radnih mjesta najbolje bilo usmjeriti na četiri područja: podržavanje poduzetništva, unapređivanje vještina, upravljanje internom i međunarodnom mobilnošću, te smanjivanje institucionalnih demotivacionih faktora koji su usmjereni protiv stvaranja radnih mjesta⁹. Shodno navedenom, nužno je raditi na promoviranju poduzetničke kulture kod mladih osoba, uz istovremeno razvijanje njihovih vještina potrebnih za adekvatan nastup na tržištu rada. Uz to, potrebno je smanjiti uticaj ili apsolutno ukloniti nepotrebne tržišne barijere koje najčešće postoje kako bi se zaštitila određena radna mjesta.

Ekonomski problemi mladih osoba na području grada Tuzle

Rezultati istraživanja iz 2016. godine pokazuju da je udio mladih u ukupnom broju nezaposlenih na području Grada Tuzla iznosio je 34,7%, sa zaključnim 31.12.2015 godine. Mladi u gradu Tuzla koji pripadaju starosnom segmentu između 26-30 godina su uglavnom na neki način zaposleni, bilo na pola radnog vremena ili puno radno vrijeme ili na svome vlastitom imanju. Mladi iste starosne dobi koji su u bračnoj zajednici u značajno većoj stopi (71%) su zaposleni, nego što su to mladi koji nemaju osnovanu bračnu zajednicu. Mlade osobe u gradu Tuzla nemaju naviku i razvijenu svijest za pokretanje vlastitog biznisa, što ih čini neaktivnim po pitanju poduzetništva. Muškarci obično pokazuju nešto veću aktivnost kod pokretanja vlastitog posla u poređenju na žene. Samo 25% mladih osoba je upoznata sa vladinim programima zapošljavanja, ali ga je koristilo samo 15% njih.

Neusklađena ravnoteža između tražnje na tržištu rada i ponude kvalifikacija obrazovanja nezaposlenih mladih zahtjeva koordiniranu politiku donosilaca odluka na svim nivoima uprave u BiH. Rezultati istraživanja pokazuju da preko 33% zaposlenih mladih osoba smatra da njihovo radno mjesto uopšte nije u skladu sa njihovim obrazovanjem kojeg su kompletirali. Veća je stopa ženskih

⁷ Dašić D. Đ., (2007), Principi internacionalne ekonomije, Univerzitet „Braća Karić“, Beograd, str.29.

⁸ Parker S.C., (2005), The Economics of Entrepreneurship: What We Know and What We Don't, Now Publishers Inc., Boston, str.34.

⁹ Svjetska banka, op. cit., str.2.

mladih osoba koja rade posao za koji su se školovali, nego što je to kod muškaraca. Skoro svaka četvrta zaposlena mlada osoba smatra da postoji potreba za dodatnim znanjima i vještinama u okviru postojećeg posla kojeg obavlja, a takvog mišljenja su češće muškarci, kao i mlade osobe koje su potpisale Ugovor na određeno vrijeme

Postojanje korupcije, podmićivanja i nepotizma pri zapošljavanju u javnom i privatnom sektoru mladima izaziva demotivisanost za njihov samostalni razvoj konkurentnosti na tržištu rada. Rezultati istraživanja. Skoro svaka peta zaposlena mlada osoba svjedoči da je kroz radno isustvo na određen način bila svjedok nekog oblika nasilja, a muškarci su nešto češće navodili takvo iskustvo, naročito oni koji su nastanjeni u urbanim sredinama. Veći je broj zaposlenih mladih ljudi u ovom istraživanju navodilo da je bilo svjedok nekom obliku zlostavljanja na poslu, nego što je to bilo u istraživanju provedenom 2008. godine. Mladi su u velikoj mjeri upoznati sa kupovinom radnog mjesta ili podmićivanjem. Skoro 20% mladih zaposlenih osoba poslodavac neredovno uplaćuje obaveze i doprinose na platu.

SWOT analiza

U svrhu rješavanja problema nezaposlenosti mladih osoba na području grada Tuzle, te unaprijeđenju ekonomske situacije istih, u nastavku je pripremljena S.W.O.T. analiza tj. situacijska analiza snaga, slabosti, prilika/šansi i prijetnji pri realizaciji mjera iz Strategije za mlade. Identifikacija snaga, slabosti, prilika/šansi i prijetnji je izvršena na osnovu istraživanja o položaju mladih na području grada Tuzle, te analizama i radnom iskustvu učesnika radne grupe za zapošljavanje i poduzetništvo mladih.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Spremnost za dodatno obrazovanje i stručno usavršavanje mladih osoba• Spremnost za volonterski rad (radi sticanja radnog iskustva)• Postojanje budžetske stavka – <i>grantovi za projekte za mlade</i>• Prisutni različiti profili visoko obrazovanih kadrova• Razvijen civilni sector iz specifičnih oblasti koji mogu doprinjeti realizacije Strategije• Grad Tuzla je univerzitetski, zdravstveni i kulturni centar Tuzlanskog kantona• Veliki broj mladih osoba ima pristup Internetu;• Mlade osobe poznaju barem jedan strani jezik (najviše engleski)• Postojanje BIT centra kao podrške mladim osobama• Razvijeni programi za zapošljavanje i stipendiranje mladih (na federalnom i lokalnom nivou)• Implementacija novog Zakona o radu u Federaciji BiH• Postojeći trend smanjivanja broja mladih osoba koje rade bez ugovora o radu	<ul style="list-style-type: none">• Nedovoljna informisanost mladih osoba o postojećim programima podrške zapošljavanju• Neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada• Nerazvijena navika i svijest za pokretanje vlastitog biznisa• Nemogućnost finansiranja pokretanja biznisa preko klasičnih finansijskih instrumenata• Neadekvatni finansijski proizvodi za pokretanje novog biznisa od strane mladih osoba• Nedostatak podrške okruženja za pokretanje vlastitog biznisa• Nedostatak poduzetničke tradicije u gradu Tuzla• Nedostatak inicijativa za ostanak mladih u ruralnim sredinama• Nedovoljna institucionalna podrška zapošljavanju mladih osoba• Nedostatak sistemskih programa dokvalifikacije i prekvalifikacije• Pasivnost mladih u aktivnom traženju posla;• Neadekvatne mjere i mehanizmi za reakciju na korupciju i nepotizam• Pravni mehanizmi i zakonska rješenja koja onemogućavaju mogućnost zapošljavanja

	redovnih studenata
<p>PRILIKE/ŠANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje programa neformalnog obrazovanja za podršku mladim poduzetnicima • Promocija poduzetničkog načina razmišljanja • Finansijska podrška poduzetnicima kroz razvijanje specifičnih kreditnih proizvoda • Korištenje EU i ostalih inostranih fondova • Veća podrška civilnog sektora za kreiranje modela podrške zapošljavanju mladih • Promocija modela e-poslovanja • Korištenje fondova namijenjenih Vijeću mladih Grada Tuzle 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavak trenda odlaska mladih sa područja grada Tuzle u inostranstvo (Njemačku prije svega) • Nepostojanje volje za reformom obrazovnog sistema na području TK koja će voditi računa o potrebama domaćeg tržišta rada • Nezainteresovanost indirektnih korisnika za implementaciju mjera u vezi zapošljavanja i poduzetništva mladih iz Strategije za mlade Grada Tuzla • Nastavak trenda korupcije i nepotizma pri zapošljavanju mladih • Nezainteresovanost finansijskih institucija za sufinansiranje poduzetničkih poduhvata od strane mladih • Izuzetno visoki kriteriji od strane donatora (bespovratna grant sredstva) za pokretanje samostalnih poslovnih poduhvata • Stvaranje negativne slike medija o opštem stanju u društvu što se negativno održava na poduzetničke ambicije mladih

Podjela problema po bitnosti i hitnosti u rješavanju u oblasti zapošljavanja i ekonomskog osnaživanja mladih

Vrlo hitno ali nije bitno	Vrlo hitno i vrlo bitno
	<ul style="list-style-type: none"> • Neusklađena ravnoteža između tražnje i ponude na tržištu rada za mlade osobe. • Nedostupnost programa institucija za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova svim kategorijama mladih. • 77,2% zaposlenih mladih osoba smatra da nema potrebe za dodatnim znanjima i vještinama. • Skoro svaka peta zaposlena mlada osoba se susrela sa nekim od oblika nasilja na radnom mjestu. • Samo 23,4% mladih osoba je upoznato sa vladinim programima za zapošljavanje. • Oko 34,7% mladih osoba u ukupnom broju nezaposlenih na području grada Tuzle. • Mlade osobe u gradu Tuzla nemaju naviku i razvijenu svijest za pokretanje vlastitog biznisa (88,3% mladih nije pokušalo pokretanje vlastitog biznisa, samo 58% mladih osoba pokazuje volju za pokretanje vlastitog biznisa). • Posebno izražen problem zapošljavanja marginalnih grupa. • 70% mladih smatra da je prisutno podmićivanje kako bi se dobio posao. • Nepostojanje adekvatnih finansijskih modela za pokretanje vlastitog biznisa (Nepostojanje start-up fonda za mlade osobe).

Nije ni hitno a ni bitno	Nije hitno ali je bitno
<ul style="list-style-type: none">• 13 mjeseci je prosjek traženja posla nakon posljednje kompletirane škole	<ul style="list-style-type: none">• 12% zaposlenih ispitanika nije potpisalo Ugovor o radu• Nizak nivo identifikacije poduzetničkih znanja, vještina i kompetencija u procesu obrazovanja• 36,78% mladih tvrdi da njihovo radno mjesto uopšte nije vezano za završeno obrazovanje• Samo 4% mladih osoba ima iskustvo rada u srednima izvan Tuzle, ali unutar BiH• 80% mladih ne pohađa poslovne seminare sa ciljem razvijanja poduzetničkih vještina

Akcioni plan za oblast zapošljavanja mladih

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme	Budžet	Izvori finansiranja
<i>Neusklađena ravnoteža između tražnje i ponude na tržištu rada za mlade osobe</i>	Obrazovni sistem je prilagođen potrebama tržišta rada	Stvaranje baze podataka i specijalizovanog internet portala o aktuelnim potrebama tržišta rada na području grada Tuzle (podaci iz baze će biti dostupni obrazovnim institucijama, nevladinom sektoru, poslodavcima i svim ostalim zainteresovanim stranama).	Grad Tuzla; Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti; Odjel za sport, kulturu i pitanja mladih; Odjel za poduzetništvo; Služba za zapošljavanje TK; Privredna komora TK; Obrtnička komora TK; Samostalno udruženje obrtnika Tuzla; Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK; Pedagoški zavod; Direktori osnovnih i srednjih škola na području grada Tuzle; Nevladine organizacije sa područja grada Tuzle (koje se bave poduzetništvom i zapošljavanjem mladih); Privredna komora TK; Obrtnička komora TK; Visokoškolske i srednjoškolske ustanove na području grada Tuzle	2017.	Izrada integrisanog portala i aplikacije	Ovi troškovi se odnose na integrisani portal i aplikaciju koja je planirana u oblasti obrazovanje
	Dostupnost (mladima i obrazovnim institucijama) ažuriranih informacija o potrebama tržišta rada	Kvalitetnije informisanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola i njihovih roditelja na području grada Tuzle o mogućnostima zapošljavanja upisivanjem škola koje obrazuju deficitarna zanimanja na tržištu rada (dan otvorenih vrata; pisani promotivni materijal; zajednički roditeljski sastanak). Izrada promotivnog materijala o značaju upisa škola koje obrazuju deficitarni kadar.		2017. - kontinuirano	Online promocija putem društvenih mreža: 1.000 KM	Budžet za mlade Grada Tuzla
		Zagovaranje prema poslodavcima i obrazovnim institucijama u cilju provođenja prakse za studente koja nije nužno dio studijskog programa		2018.		

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Nedostupnost programa institucija za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova svim kategorijama mladih	Povećati dostupnost programa institucija za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova za mlade	Obezbeđivanje različitih izvora sredstva za finansiranje prekvalifikacije i dokvalifikacije mladih.	Grad Tuzla; Nevladin sektor; Federalni zavod za zapošljavanje; Centri za edukaciju odraslih; Poslodavci sa područja grada Tuzla; Federalni zavod za zapošljavanje; Mediji sa područja grada Tuzle	2017- kontinuirano	Razviti fond za sufinansiranje prekvalifikaciju i dokvalifikaciju 15.000 KM	(udružena sredstva sa Zavodom za zapošljavanje TK)
		Informisanje mladih o mogućnostima korištenja programa sufinansiranja za dokvalifikaciju i prekvalifikaciju putem Federalnog zavoda za zapošljavanje. Promovisanje značaja programa prekvalifikacije i dokvalifikacije za mlade.		2017- kontinuirano	Integrirani portal i aplikacija	
Skoro svaka peta zaposlena mlada osoba se susrela sa nekim od oblika mobinga na radnom mjestu	Mladi su upoznati sa svojim pravima na radnom mjestu	Provođenje radionica za mlade na temu provedbe Zakona o radu i drugih zakonskih propisa koji regulišu oblasti zapošljavanja mladih. Izrada multimedijalnih materijala o pravima i obavezama mladih na radnom mjestu.	Nevladin sektor; Kantonalna uprava za inspekcijske poslove; Služba za zapošljavanje TK; RTV 7; Mediji; Dom zdravlja Tuzla, Medicina rada	2018. godina - kontinuirano	Radionice 2000 KM (4 x godišnje)	
	Mladi jasno raspoznaju različite oblike mobinga na radnom mjestu	Provođenje informativne kampanje čiji je cilj upoznati mlade sa vrstama mobinga na radnom mjestu i zaštitom od istog.		2018. - kontinuirano	Radionice 2000 KM (4 x godišnje)	

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
<i>Svega 23,4% mladih osoba je upoznato sa vladinim programima za zapošljavanje</i>	Aktivna i kontinuirana promocija vladinih programa za zapošljavanje	Provođenje promotivne kampanje na društvenim mrežama na Internetu (targetiranje mladih osoba na području grada Tuzle) u vezi vladinih programa za zapošljavanje. Tematska emisija RTV7 o aktuelnim programima zapošljavanja Federalnog zavoda za zapošljavanje (periodično, shodno terminu raspisivanja poziva).	Grad Tuzla; Nevladin sektor; RTV 7; Federalni zavod za zapošljavanje	2017. - kontinuirano	Integrirani portal i aplikacija	
<i>Ukupno 34,7% mladih osoba učestvuje u ukupnom broju nezaposlenih na području grada Tuzle</i>	Stvoreni su programi podrške za zapošljavanje i samozapošljavanje mladih osoba	U saradnji sa vladinim institucijama, razviti programe odrađivanja pripravničkog staža.	Ministarstvo za boračka pitanja TK	2018. - kontinuirano	200.000 KM	Postojeći fond u budžetu Grada
	Izdvojena su veća sredstva za namjenu zapošljavanja mladih osoba u gradu Tuzli	Poboljšavanje postojećih programa Aktivnih mjera zapošljavanja Grada Tuzle.	Federalni zavod za zapošljavanje	2017. - kontinuirano	Povećati postojeći fond za barem 50.000 KM	Program „Prvo radno iskustvo
		Izrada dodatnog programa samozapošljavanja mladih na području grada Tuzle (uslov registracija pravnog lica).	Grad Tuzla	2018. - kontinuirano	250.000 KM	(u okviru postojećih programa izdvojiti posebna sredstva za mlade)

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
<i>Mlade osobe u Gradu Tuzla nemaju naviku i razvijenu svijest za pokretanje vlastitog biznisa (88,3% mladih nije pokušalo pokretanje vlastitog biznisa, samo 58% mladih osoba pokazuje volju za pokretanje vlastitog biznisa)</i>	Razvijena je svijest kod mladih o značaju poduzetništva	Sedmična emisija RTV7 na temu poduzetništva mladih (Promocija pozitivnih priča uspješnih mladih poduzetnika sa područja grada Tuzle, razgovori sa predstavnicima relevantnih organizacija i institucija iz oblasti zapošljavanja mladih itd.). – JAVNI POZIV USMJERITI ZA MEDIJE ZA MLADE	RTV7; Grad Tuzla; Gradsko vijeće Grada Tuzle; Nevladin sektor; Obrazovne institucije sa područja grada Tuzla; Poslovni sektor; Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti; Ministarstvo razvoj i poduzetništva TK; Udruženje obrtnika Tuzla	2017. - kontinuirano	Troškovi emisije	
	Veći broj mladih je pokrenuo vlastiti biznis	Inicijativa Gradskog vijeća Grada Tuzle za uvođenje premeta poduzetništva u osnovne i srednje škole na području TK.		2017.		Budžet Grada Tuzla
		Razvijanje HUB-a za mlade poduzetnike sa područja grada Tuzle		2018.	Troškovi razvoja HUB-a, Troškovi osoblja HUB-a	Kapitalno ulaganje
		Angažovanje nevladinog sektora i obrazovnih institucija pri provođenju poduzetničkih edukacija za mlade na području grada Tuzle.		2017. - kontinuirano	Troškovi poduzetničkih edukacija 2000 KM	
		Izrada online priručnika za informisanje mladih poduzetnika o koracima otvaranja privrednih subjekata na području grada Tuzle (sve informacije u vezi navedenog, kontakt osobe, potrebni obrasci, nadležne službe za podršku itd.). Online priručnik će se postaviti na zvaničnu stranicu Grada Tuzle, ali i proslijediti drugim internet medijima		2017.	Troškovi izrade priručnika	Službenici u službi za poduzetništvo
Uspostavljanje One Stop Shop (kancelarija za poduzetnike).		2017.		Kapitalno ulaganje		

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Posebno izražen problem zapošljavanja marginalnih grupa	Izdvojena su veća sredstva za namjenu zapošljavanja mladih iz marginalnih grupa u gradu Tuzli	U suradnji sa organizacijama koje podržavaju marginalne grupe, izraditi programe za zapošljavanje mladih iz marginalnih grupa u gradu Tuzli.	Zavod za zapošljavanje TK, Grad Tuzla; Nevladine organizacije koje se bave podrškom marginaliziranih skupina; Gradsko vijeće Grada Tuzla; Vijeće mladih Grada Tuzle	2018.		Fond za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom
		Uputiti inicijativu prema poslodavcima u vezi potrebe zapošljavanja mladih iz marginalnih grupa. Promovirati postojeće porezne olakšice u vezi zapošljavanja osoba iz marginalnih grupa, posebno osoba sa invaliditetom i mladih bez roditeljskog staranja		2017.	Fond za zapošljavanje djece sa posebnim potrebama, djeca bez roditeljskog staranja	
70% mladih smatra da je prisutno podmićivanje kako bi se dobio posao	Razvijena svijest kod mladih o potrebi prijave korupcije pri zapošljavanju (otvaranje anonimnih linija kao aktivnost)	Otvaranje anonimne linije za prijavu korupcije i nepotizma pri zapošljavanju na u javne ustanove i javna preduzeća čiji je osnivač Grad Tuzla.	Grad Tuzla; Nevladin sektor; Mediji	2017. - kontinuirano	Troškovi održavanja anonimne linije (postojeća budžetska stavka) 1800 KM /godišnje/	Postojeća budžetska stavka
		Sprovesti medijsku kampanju usmjerenu ka mladima u vezi razvijanja svijesti o potrebi prijave korupcije pri zapošljavanju		2017. - kontinuirano	RTV 7 + integrisani portal i aplikacija	

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vremenski okvir	Budžet	Izvori finansiranja
Nepostojanje adekvatnih finansijskih modela za pokretanje vlastitog biznisa (Nepostojanje start-up fonda za mlade osobe)	Stvoreni su fondovi za pokretanje vlastitog biznisa mladih	Razviti poseban kreditno-garantni fond za mlade (garant, subvencioniranje kamate)	Grad Tuzla; Nevladine organizacije; Grad Tuzla; Finansijske institucije; Nevladin sektor; Službenik za mlade; Nevladin sektor	2018. - kontinuirano	40.000 KM	Grad Tuzla (garantni fond)
	Stimulisan je finansijski sektor za stvaranje posebnih finansijskih proizvoda namijenjenih za poduzetništvo mladih	Formiranje start up fonda za podršku biznisa		2018. - kontinuirano	30.000 KM	Grad Tuzla
		Traženje ostalih izvora finansiranja namjenjenih poduzetništvu i zapošljavanju mladih (inostrani fondovi itd.).		2017. - kontinuirano		
		Umrežavanje zainteresovanih organizacija i institucija u cilju zajedničkog nastupa ka donatorima i drugim finansijerima (Grad Tuzla kao inicijator).		2017. - kontinuirano		

5.3. Oblast ZDRAVLJE, ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA I SOCIJALNA UKLJUČENOST MLADIH

ANALIZA STANJA

Oblasti zdravlja, zdravstvene i socijalne zaštite i socijalne uključenosti podrazumijevaju kompleksne sisteme prava, odgovornosti, usluga i vrijednosti koji, ako su funkcionalni, u mnogome doprinose kvalitetu života i razvoja integriteta svakog/e pojedinca i pojedinke.

Kada je u pitanju **zdravlje i zdravstvena zaštita** Grad Tuzla je svojom Strategijom razvoja do 2026. godine odredio viziju kojom će promovirati i unaprijediti zdravstveno stanje stanovništva kroz sveobuhvatan, dostupan, kvalitetan i efikasan zdravstveni sistem utemeljen na održivosti i solidarnosti za sve korisnike i korisnice na području grada, sa prioritarnim unaprijeđenjem primarne zdravstvene zaštite građana i građanki. S druge strane, bitno je istaći da je nadležnost Grada u zdravstvu primarna zdravstvena zaštita te da federalni i kantonalni nivoi ima nadležnost te raspoloživa sredstva za ovu oblast.

Mladi ljudi u procesu svog razvoja zahtjevaju posebnu pažnju kako bi izrasli/e u zdrave i produktivne ličnosti. Pored sistemskih institucionalnih rješenja koja se trebaju pružiti kroz sveobuhvatan sistem zdravstvene zaštite, neophodno je razvijati programe prevencije bolesti kod mladih kroz promociju zdravih životnih navika i zdravlja uopće. Očuvanje zdravlja mladih ljudi od velikog je značaja za veukupni razvoj grada Tuzla.

Socijalna zaštita i socijalna inkluzija se u lokalnoj zajednici ostvaruju na način da lokalna samouprava svojim građanima i građankama obezbjeđuje veći stepen materijalnog, socijalnog i kulturnog razvoja, društvenu stabilnost i inkluziju, primjenu demokratskih principa u uređenju, ravnopravnost i jednake šanse, pravnu sigurnost, vladavinu i zaštitu ljudskih prava i sloboda svih, bez obzira na njihovu različitost. Dakle, lokalna zajednica je odgovorna da efikasnim mjerama i aktivnostima odgovara na potrebe svojih stanovnika.

Lokalnim upravama su u ovom procesu značajni partneri organizacije civilnog društva koje zagovaraju ljudska prava i socijalnu pravdu, te rade sa socijalno isključenim osobama i/ili grupama.

Socijalna isključenost bolje od bilo koje druge pojave govori o karakteru jednog društva i o aktuelnom stanju u kojem se ono nalazi. To nije samo pitanje ljudskih prava i društvene kohezije, već i pitanje društvene efikasnosti i produktivnosti, a u konačnici i stabilnosti jednog društva. Uključivanje građana i građanki u različite društvene aktivnosti je interes društva, jer koeficijent upotrebe ljudskih resursa utiče na ukupnu društvenu efikasnost.

Kroz svoju Strategiju razvoja do 2026. godine Grad Tuzla želi ostvariti viši nivo društvenog blagostanja stanovništva, unaprijediti kvalitet života, socijalne jednakosti i socijalne inkluzije, ostvariti kvalitet i raznovrsnost socijalnih servisa za sve građane i građanke, uključujući jačanje sigurnosti i bezbjednosti zajednice.

Za dostizanje ovog nivoa razvoja potrebno je raditi intersektoralno, kako bi se i najbitnija pitanja mladih ljudi u ovoj oblasti, kao što su nizak nivo vlastitih prihoda i isključenost mladih sa lošim socijalnom položajem iz sistema socijalne pomoći, riješila za njihovo blagostanje i produktivnost.

Problemi mladih u oblasti zdravlje i zdravstvena zaštita

Mladi u Bosni i Hercegovini se smatraju zdravim osobama. Preko 90% mladih u Bosni i Hercegovini ocjenjuju svoje zdravlje dobrim ili vrlo dobrim. S ovakvim procentom mi smo na nivou zemalja Evropske Unije. Isti je pokazatelj i za Grad Tuzlu, jer mladi u velikom broju ocjenjuju svoje generalno zdravstveno stanje kao dobro ili veoma dobro i veći je procenat takvih mladih koji su ženske osobe. Mladi koji su nešto lošijeg zdravstvenog stanja su obično starije dobi (26-30 godina).

No, skoro 1/3 mladih osoba (15-29 godina) konzumira cigarete i ovaj broj se ne razlikuje značajno u odnosu na podatke koje smo dobili u istraživanju 2008. godine. Osobe muškog spola su češće pušači nego osobe ženskog spola. Više od 1/2 mladih osoba konzumira alkoholna pića, ali je veći procenat muškaraca nego žena, kao i mladih osoba dobi između 21-25 godina, nego drugih starosnih grupa. Rezultati u ovom istraživanju pokazuju da je konzumiranje alkohola kod mladih ljudi poraslo u poređenju na dobijene rezultate u 2008. godini. Stoga je ovim problemima potrebno posebno posvetiti pažnju.

Mladi imaju veoma slabo razvijenu zdravstvenu kulturu i kulturu redovnog zdravstvenog pregleda. Sistemski pregled u toku godine obavlja oko 1/3 mladih osoba, ali skoro svaka peta mlada osoba nikada nije obavila sistemski pregled. Sistemski pregled mlade osobe najčešće obavljaju zbog posla ili zbog vozačke dozvole. U prosjeku, žene/djevojke u Bosni i Hercegovini, prvi ginekološki pregled imaju sa 19 godina, dok je naše istraživanje pokazalo da je taj dobni nivo 18 godina.

1/4 mladih u gradu Tuzla ima idealnu tjelesnu težinu, dok 1/4 njih ima prekomjernu težinu, pretilost ili pothranjenost. Pothranjenost najčešće imaju mlađe osobe starosne dobi 15-20 godina. Prekomjerna tjelesna težina prisutnija je kod muškaraca nego kod žena u dobi 15-29 godina. Vjerujemo da je uzrok tome i činjenica da se 1/4 mladih osoba se nikako ne bavi nekom vrstom rekreativnih aktivnosti, ali je veći procenat takvih osoba ženske spoli. Mladi se rjeđe bave rekreativnim aktivnostima u poređenju na 2008. godinu. Zato je važno infrastrukturno i kroz programe podrške omogućiti mladima da vode zdrav život kako bi bili produktivniji učesnici u zajednici.

Ono što predstavlja značajan problem u ostvarivanju zdravstvene zaštite i usluga kod mladih je politički sistem koji je jako kompleksan i nivo nadležnosti koji često onemogućuje mlade da uživaju svoja prava. Stoga je važno raditi i na informisanju mladih o njihovim pravima, ali i odgovornostima za očuvanje svog zdravlja i zdravu životnu sredinu.

Socijalna zaštita i socijalna uključenost

Socijalna zaštita i socijalna uključenost jako su povezane sa ekonomskom situacijom i funkcionalnošću obrazovnog sistema.

Dakle, socijalni položaj mladih ljudi u mnogome je ovisan o njihovom ekonomskom položaju, koji je jako loš i, opet, ovisan o roditeljima od kojih su izdržavani. 1/3 mladih dobi od 15- do 30 godina živi u domaćinstvima koja raspolaže do maksimalno 1000 KM ukupnih mjesečnih prihoda. Prosječna mjesečna sredstva sa kojima mladi raspolažu varira iz jedne dobne skupine u drugu, kao i u zavisnosti od kategorije radnog statusa. Neadekvatno obrazovanje vodi tome da se mladi nakon završenog obrazovanja ne mogu zaposliti. Tako, samo 11% mladih svojim prihodima redovno doprinosi kućnom budžetu. Oko 9% mladih osoba navodi da prima određenu stipendiju, ali je nešto veći broj takvih mladih u dobi 21-25 godina.

S druge strane, mladi koji su u stanju socijalne potrebe su često nezbrinuti što nam pokazuje i činjenica da samo 2% mladih koja žive u domaćinstvu sa niskim prihodima prima neku vrstu socijalne pomoći. Zakoni kojima se štite socijalna prava i omogućuje socijalna zaštita se ne implementiraju, čemu je najčešći uzrok nedovoljno finansijskih sredstava u budžetima koji to moraju omogućiti. Taj proces pristupa pravima i zaštiti otežavaju komplikovane administrativne procedure, ali i neinformisanost mladih o pravima koja su im zagwarantovana jer ne postoji dovoljno programa koji bi im to omogućili.

Ono što jako utječe na razvoj lokalne zajednice i demokratskih principa u istoj je socijalna uključenost tj. inkluzivno društvo u svim svojim segmentima. Činjenica da većina marginaliziranih grupa ne može ostvariti svoja prava kroz jednake šanse, mogućnosti i učesće u svim sferama života govori dovoljno o stepenu integracije i napretka u razvoju jedne zajednice. Stoga je važno raditi na različitom spektru aktivnosti kako bi se dostigla potpuna ravnopravnost, počevši od projekata prilagođavanja infrastrukture, preko otklanjanja administrativnih barijera i pristupa uslugama javnih servisa, do unaprijeđenje zakonskih rješenja i razvoja programa informisanja, senzibiliziranja, edukacije o pravima i potrebama socijalne integracije svih ljudi, bez obzira na njihove različitosti.

SWOT analiza

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Tuzla je regionalni centar koji nudi socijalne usluge mladima• Tuzla je zdravstveni centar Tuzlanskog kantona• Postoji usvojen document Politike socijalnog uključivanja Grada Tuzla 2014. – 2018. sa analizom stanja socijalne uključenosti na području grada Tuzla• Postojanje snažnog civilnog sektora• U Tuzli rade institucije:<ul style="list-style-type: none">- Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u razvoju- Centar za socijalni rad- Edukacijsko rehabilitacijski fakultet- JU Disciplinski centar za maloljetnike Tuzlanskog kantona- JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja• U resornim ustanovama i organizacijama civilnog društva radi stručni kadar	<ul style="list-style-type: none">• Nedovoljno izdvajanje;• Nedostatak finansijskih sredstava u budžetima;• Nerazvijeni razvojni programi u resornim ustanovama• Nedovoljna sardanja između institucija i organizacija civilnog društva• Odlazak stručnog kadra iz BiH• Podjeljena nadležnost između političkih niova odlučivanja
PRIILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">• Formiranje Vijeća mladih Grada Tuzla• Kancelarija za mlade Grada Tuzla• Organizacije civilnog društva su spremne na saradnju• Evropski fondovi• Novobrazovani stručni zdravstveni kadar	<ul style="list-style-type: none">• Neusvajanje inicijativa za izmjene pravnih akata na Gradskom vijeću Tuzla, Skupštini i Vladi TK• Nezainteresovanost mladih da učestvuju u projektnim aktivnostima• Nema finansijskih sredstava za implementaciju aktivnosti• Predloženi projekti nisu prošli kod donatora

Podjela po hitnosti i bitnosti

<p>Vrlo hitno, ali nije bitno</p> <p>-</p>	<p>Vrlo hitno, vrlo bitno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mladi nisu ostvarili pravo na zdravstveno osiguranje • Porast poremećaja u ponašanju kod mladih • 1/4 mladih osoba se nikako ne bavi nekom vrstom rekreativnih aktivnosti • Nizak nivo znanja mladih o spolno prenosivim bolestima • Sistemski pregled u toku godine obavlja oko 1/3 mladih osoba, ali skoro svaka peta mlada osoba nikada nije obavila sistemski pregled. • 1/3 mladih osoba od 15 do 29 godina konzumiraju cigarete • ½ mladih osoba od 15 do 29 godina konzumiraju alkohol • Zakon o zdravstvenom osiguranju FBiH nije predvidio oslobođenost od plaćanja zdravstvenog osiguranja za osjetljive kategorije ljudi • Mladi sa poteškoćama u razvoju nemaju prednost prilikom korištenja usluga javnih servisa • Administrativna procedura prilikom ostvarivanja prava za nezaposlene majke porodilje je obimna • Neinformiranost mladih o pravima koja su im garantovana • Arhitektonske barijere na javnim ustanovama, preduzećima i infrastrukturi grada Tuzla onemogućuju i/ili otežavaju kretanje osobama s invaliditetom • LGBTI pitanja nisu integrisana u rad javnih ustanova i organizacija • Isključivanje mladih iz školskog sistema od strane roditelja • Nedovoljna materijalna i tehnička opremljenost institucija i organizacija koje rade sa mladima sa poteškoćama u razvoju • Nedovoljno razvijena svijest kod mladih o rodno zasnovanom nasilju u mladalačkim vezama • Nepostojanje programa prevencije za rad sa mladima sa poremećajima u ponašanju • Nedovoljan broj programa resocijalizacije i postpenalne zaštite za mlade nakon izvršenja sudske mjere • Nepostojanje socijalne karte Grada Tuzla
<p>Nije ni hitno, a ni bitno</p> <p>-</p>	<p>Nije hitno, ali je bitno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stigmatizacija o potrebama korištenja usluga različitih stručnjaka • Neinformisanost mladih o uticaju okoliša kao faktora prevencije bolesti i manjak infrastrukture za odlaganje otpada • Nepostojanje jedinstvenog pristupa informacijama o prevenciji bolesti mladih • Mladi iz Doma za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla, SOS sela Gračanica, Turija, Duje pokazuju tendenciju upisa suficitarnih zanimanja

Akциони plan za oblast zdravlje i zdravstvena zaštita

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Mladi nisu ostvarili pravo na zdravstveno osiguranje (zbog sticanja statusa imatrikulanta, nejavljanja na biro, neprepoznatljivosti od strane sistema, neupućenost mladih, siromaštvo, napuštanje školskog sistema)	Informisani mladi o načinima i mogućnostima ostvarivanja zdravstvenog osiguranja Promijeniti rokove za prijavu u Službu za zapošljavanje sa 30 na 60 dana.	Informisati mlade po završetku srednje škole i fakulteta o obavezama prijave Inicirati izmjenu zakona i pravilnika koji tretira vrijeme prijave na biro	Univerzitet u Tuzli, srednjoškolske ustanove, MONKS TK, Službenik za mlade, Gradsko vijeće Tuzla	2017. Kontinuirano 2017.-2018.	Mlade je moguće obavijestiti putem aplikacije i portala.	
Porast poremećaja u ponašanju kod mladih (alkoholizam, pušenje, kockanje, psihoaktivne substance, seksualno neodgovorno ponašanje, itd.)	Stvorene radne navike kod mladih dovele do poboljšanja somatskog i mentalnog zdravlja Kreirane sekcije i vannastavne aktivnosti u školama koje animiraju, relaksiraju i profesionalno orijentiraju mlade	Edukacije u okviru različitih sekcija, organizacija, udruženja Aktiviranje osnovnih škola i PPZ za uvođenje dodatnih sekcija i vannastavnih aktivnosti	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK Pedagoški zavod TK Zavod za javno zdravstvo TK Škole Tuzle Ministarstvo unutrašnjih poslova TK (program rad policije u zajednici) Programi za djecu i mlade OCD	2017. Kontinuirano	Koristiti postojeća dostupna sredstva gradskog i viših nivoa. Uskladiti pozive za finansiranje sa identifikovanim problemima.	

1/4 mladih osoba se nikako ne bavi nekom vrstom rekreativnih aktivnosti	Veća iskorištenost sportskih terena i kapaciteta sportskih društava za rekreativni i profesionalni sport	Predavanja i prezentacije sportskih društava i klubova u školama	Grad Tuzla, Odjeljenje za sport, kulturu i putanja mladih, MONKS TK; Pedagoški zavod TK Sportska društva	2017. Kontinuirano	150.000,00 KM (podrška rekreativn sport)	Postojeća budžetska stavka.
Nizak nivo znanja mladih o spolno prenosivim bolestima	Umrežene institucije zdravlja i obrazovanja u cilju implementiranja programa prevencije bolesti kod mladih	Uvođenje predmeta Zdravstveni odgoj u školama	Inicijativa gradskog vijeća MONKS TK Pedagoški zavod TK Zavod za javno zdravstvo TK	2017.-2018.		
Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Sistemske pregled u toku godine obavlja oko 1/3 mladih osoba, ali skoro svaka peta mlada osoba nikada nije obavila sistemski pregled.	Umrežene zdravstvene i obrazovne ustanove kod obaveznog sistemskog pregleda Sistematski pregled je dio paketa ZZO Redovano kontrolirani mladi ljudi u vidu obavljanja sistematskih pregleda	Iniciranje izmjene ZZO FBiH za proširenje paketa usluga koje podrazumijevaju obavezan sistematski pregled i školsku medicinu Aplikacija Doma zdravlja Tuzla za finansiranje programa sistematskog pregleda od ZZO Ponovo pokretanje školskog dispanzera i studentski ambulanti u sklopu Domova zdravlja.	Inicijativa gradskog vijeća Tuzla Dom zdravlja Tuzla Zavod zdravstvenog osiguranja Škole Tuzle	2017. Kontinuirano		
1/3 mladih osoba od 15 do 29 godina konzumiraju	Smanjen broj mladih koji konzumiraju cigarete	Javna kampanja „Smeta mi“	OCD	2017. Kontinuirano	Putem aplikacije, društvenih mreža i javnih servisa promovisati	

cigarete					kampanju.	
		Usvajanje Zakona o zabrani pušenja na javnom mjestu	Parlament FBiH			
½ mladih osoba od 15 do 29 godina konzumiraju alkohol	Smanjena konzumacija alkoholnih pića kod maloljetne populacije u ugostiteljskim objektima	Pojačan inspekcijski nadzor i kažnjavanje točenja i konzumiranja alkohola za maloljetna lica	MUP TK Služba za inspekcijske poslove Grada Tuzla Kantonalna uprava za inspekcijske poslove TK			
Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijemerealizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Zakon o zdravstvenom osiguranju FBiH nije predvidio oslobođenost od plaćanja zdravstvenog osiguranja za osjetljive kategorije ljudi	Zakonom definisane osjetljive kategorije stanovništva, integrisane i oslobođene participacije u ZZO.	Usvajanje i sprovođenje odluke Vlade TK o oslobađanju participacije u ZZO	Inicijativa Gradskog vijeća	2017.-2018.		
Stigmatizacija o potrebama korištenja usluga različitih stručnjaka (psiholog, socijalni radnik, pedagog, defektolog)	Edukovani i informisani mladi ljudi o potrebama rada sa stručnjacima Češća posjeta mladih i veća dostupnosti stručnjaka s ciljem smanjenja poremećaja u ponašanju mladih i mentalnih oboljenja	Kreiranje Anti-stigma program uz učešće stručnjaka i mladih Radionice stručnjaka sa mladima u Prostoru za mlade	Vijeće mladih Grada Tuzla OCD Centar za socijalni rad Dom zdravlja Tuzla	2017. Kontinuirano		Stručnjaci iz JU će redovno realizirati edukacije

Neinformisanost mladih o uticaju okoliša kao faktora prevencije zdravlja i manjak infrastrukture za odlaganje otpada	Smanjeno odlaganje otpadnog materijala na nepredviđena mjesta i postavljene kante.	Postavljanje više kanti za različitu vrstu otpada u Gradu Tuzla (naručito na okupljalištima mladih)	Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ Grada Tuzla Služba za prostorno uređenje i zaštitu okoliša Grada Tuzla	2017. Kontinuirano	100 kanti x 50 KM = 5000 KM	Budžet Grada
	Edukovani mladi o njihovoj ulozi o očuvanju okoliša i zdravoj životnoj srediti	Edukacija	OCD	2017. Kontinuirano	1000 KM	Budžet Grada
Nepostojanje jedinstvenog pristupa informacijama o prevenciji bolesti mladih	Kreiran jedinstven informativni vodič o uslugama ustanova i organizacija koje se bave prevencijom bolesti mladih	Izraditi vodič	Zavod za javno zdravstvo	2018.	Koristiti aplikaciju i portal.	
	Edukovan i informisani mladi o istom	Edukacija Akcija	Integrirani portal i aplikacija	2017. kontinuirano		

Akcionni plan za oblast socijalne zaštite i socijalne uključenosti mladih

Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvor finansiranja
Mladi sa poteškoćama u razvoju nemaju prednost prilikom korištenja usluga javnih servisa	Mladi sa poteškoćama u razvoju su uključeni u sistem prednosti korištenja usluga javnih servisa	Zagovaranje za osjeljive kategorije za prednost prilikom korištenja usluga javnih servisa	Služba za opću upravu zajedničke poslove, Organi upravi javnih ustanova, Resorne javne ustanove i javna preduzeća, Grad Tuzla Tuzla	2017. kontinuirano	-	
Mladi iz Doma za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla, SOS sela Gračanica, Turija, Duje pokazuju tendenciju upisa suficitarnih zanimanja	Mladi bez roditeljskog staranja su informisani o mogućnostima za upisivanje deficitarnih zanimanja	Inicijativa da se kreiraju programi profesionalne orijentacije u ustanovama za djecu i mlade bez roditeljskog staranja	Gradsko vijeće Tuzla, Centar za socijalni rad Tuzla	2017. kontinuirano	-	
		Posjeta mladih iz domova bez roditeljskog staranja	Dom za djecu bez roditeljskog staranja, SOS sela Gračanica, Turija i	2017. kontinuirano	-	

		prezentacijama škola i fakulteta	Duje			
Administrativna procedura prilikom ostvarivanja prava za nezaposlene majke porodilje je obimna za majke od 15 do 30 godina	Olakšana administrativne procedure za ostvarivanje prava	Inicijativa prema Vladi TK za izmjenu pravilnika o ostvarivanju naknade za majke porodilje	Centar za socijalni rad, Gradsko vijeće Tuzla	2017. godina		
Iznos dječijeg doplatka je nedovoljan za porodice sa djecom (od 15 do 30 godina)	Povećan iznos dječijeg doplatka	Inicijativa za izmjenu Zakona o zaštiti porodice sa djecom TK	Gradsko vijeće Tuzla, Centar za socijalni rad Tuzla	2017. godina		
Neinformiranost mladih o pravima koja su im garantovana	Mladi su informisani 50% više u odnosu na istraživanje	Edukacije, kampanje, Akcije u zajednici	Organizacije civilnog društva, vijeće mladih, Odjeljenje za sport, kulturu i mlade	2017. - kontinuirano	2000 KM	Budžet Grada
Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvor finansiranja
Arhitektonske barijere na javnim ustanovama, preduzećima i infrastrukturi Grada Tuzla onemogućuju i/ili otežavaju kretanje osobama s invaliditetom	Uklonjene su arhitektonske barijere u Gradu Tuzla i olakšan pristup javnim ustanovama i preduzećima za osobe sa invaliditetom	Inicijativa za ugradnju arhitektonskih (prema upraviteljima, javnim preduzećima)	Služba za komunalne poslove, izgradnju i pitanja MZ Grada Tuzla	2017. - kontinuirano	Poseban proračun nadležne Službe	
		Uklanjanje arhitektonskih barijera na trotoarima u Gradu Tuzla	Upravitelji u zgradama, JU i preduzeća	2017. - kontinuirano	Poseban proračun nadležne Službe	
		Izgradnja lifta u Domu zdravlja	Grad Tuzla Tuzla, JU Dom zdravlja „dr. Mustafa Šehović“ Tuzla	2017. -	200.000	

Pitanja marginaliziranih grupa nisu integrirana u rad javnih ustanova i organizacija (LGBTI, romi...)	Institucije i organizacije se bave pitanjima marginaliziranih grupa	Kreiranje lokalne institucionalne mreže za ravnopravnost LGBTI osoba	OCD (sektorske) sa Grad Tuzla Tuzla, resornim javnim ustanovama TK	2018. godina		
		Edukacija sa predstavnicima/ama javnih ustanova i OCD		2017. kontinuirano	-	
		Akcioni plan za ravnopravnost LGBTI osoba Grada Tuzla		2018. godina		
Isključivanje mladih iz školskog sistema od strane roditelja (osnovne i srednje škole)	Smanjen broj djece koja su isključena iz sistema školovanja	Inicijativa za uvođenje obaveznog srednjoškolskog obrazovanja	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove TK, Inicijativa Gradskog vijeća, MONKS TK, Pedagoški zavod	2017. godina	Veza sa sektorom obrazovanja	
Problem	Rješenje / željeno stanje	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvor finansiranja
Nedovoljna materijalna i tehnička opremljenost institucija i organizacija koje rade sa mladima sa poteškoćama u razvoju	Institucije i organizacije su opremljene da pruže usluge mladima sa poteškoćama u razvoju	Apliciranje za projekte za nabavku softvera i didaktičke opreme	Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u razvoju u saradnji sa resornim OCD	2017. kontinuirano	- Veza sa sektorom obrazovanja	
Nedovoljno razvijena svijest kod mladih o rodno	Povećana svijest kod mladih o rodno zasnovanom nasilju u	Edukacija, redovni sastanci, kampanja	Vijeće mladih Grada Tuzle u suradnji sa resornim institucijama i OCD	2017. kontinuirano	- 2000 KM	

zasnovanom nasilju u mladalačkim vezama	mladalačkim vezama					
Nepostojanje programa prevencije za rad sa mladima sa poremećajima u ponašanju; Nedovoljan broj programa resocijalizacije i postpenalne zaštite za mlade nakon izvršenja sudske mjere	Kreirani / unaprijeđeni su programi za rad sa mladima sa poremećajima u ponašanju. Kreirani / unaprijeđeni su programi postpenalne zaštite za mladenakon izvršenja sudske mjere.	Organizacija okruglih stolova, konferencija. Kreirano radno tijelo.	JP Odgojni centar TK	2018.-2019.		
Nepostojanje socijalne karte Grada Tuzla	Izrađena socijalna karta Grada Tuzla	Kreiranje socijalne karte Grada Tuzla	Centar za socijalni rad, Grad Tuzla	2018. kontinuirano	-	50.000 KM Budžet Grada
Maloljetničke trudnoće	Kreiran je program za prevenciju maloljetničke trudnoće	Kampanje, edukacije, okrugli stolovi	Centar za socijalni rad, JU Dom zdravlja Tuzla, Ministarstvo zdravstva	2018.		5000 KM Budžet Grada. Ministarstvo zdravstva TK

5.4. Oblast MOBILNOST I STAMBENO ZBRINJAVANJE MLADIH U TUZLI

Analiza položaja mladih u oblasti mobilnosti i stambenog zbrinjavanja mladih MOBILNOST MLADIH

Mobilnost mladih obuhvata obrazovnu, kulturnu i turističku pokretljivost te međunarodnu saradnju i razmjenu mladih. Nivo mobilnosti mladih preduslov je komunikacijske otvorenosti prema drugim društvima i sredinama. Mobilnošću se postiže protočnost ideja i obogaćuju iskustva.

Obrazovna mobilnost mladih ograničena je socijalnim uslovima života, upisnom politikom univerziteta, programima studija, zastarjelim i nereformisanim sistemima obrazovanja i visokog obrazovanja, neprihvatanjem ili sporom realizacijom brojnih međunarodnih obrazovnih akata i sl. Ekскурzije u inostranstvo i ekскурzije unutar entiteta najčešći su programi organizovanog putovanja u druge sredine u kojima mladi učestvuju. Mlade osobe koje žive u urbanim dijelovima grada Tuzla nešto su češće putovali u protekli dvanaest mjeseci u poređenju na mlade koji su nastanjeni na nekim od ruralnih područja.

Rezultati istraživanja o položaju mladih u gradu Tuzla 2008. i 2016. godine koji se odnose na učešće u aktivnostima organizovanih od strane različitih organizacija u proteklih 12 mjeseci, su slijedeći:

	2008 godina	2016 godina
Studentska razmjena	2,5%	5,3%
Ljetne škole	4,3%	11,0%
Volonterski ili neki drugi kampovi za omladinu	9,1%	23,9%
Škola u prirodi	5,8%	9,0%
Studijska putovanja	9,9%	11,0%
Ekскурzija unutar entiteta	28,9%	27,8%
Ekскурzija u drugi entitet	18,0%	12,6%
Ekскурzija u inostranstvo (van BiH)	35,2%	46,7%

Kulturna mobilnost mladih. Broj mladih posjetitelja kulturnih događaja i programa raste s otvaranjem i širenjem novih kulturnih programa i kapaciteta. Pozitivno je što Grad Tuzla ulaže velika sredstva za finansiranje brojnih manifestacija kulture i pruža podršku udruženjima mladih i pojedincima čime se širi mogućnost široke participacije mladih kao kreatora, učesnika i konzumenata kulturnih sadržaja.

Turistička mobilnost mladih. Oko 8% mladih nikada nije putovalo u neku drugu inostranu zemlju, dok u posljednjih 12 mjeseci nije putovalo oko 31% mladih. Mladi koji su putovali u posljednjih 12 mjeseci u inostranstvo, njih oko 68%, najčešće su navodili susjedne države kao Hrvatska i Srbija, kao i Italiju te Njemačku. Kao glavni razlozi putovanja značajno češće se odnosilo na turističko putovanje (66,4%).

Međunarodna saradnja mladih. S obzirom na dobru saradnju Grada Tuzla sa bratimljenim i prijateljskim gradovima u Evropi na osnovu koje su se realizovali brojni projekti, programi i aktivnosti, postoje odlični preduslovi za kvalitetnu i uspješnu međunarodnu saradnju mladih ukoliko se iskoriste postojeći kontakti i uspostavi komunikacija sa mladima.

STAMBENO ZBRINJAVANJE MLADIH

Otežano rješavanje stambenog pitanja ostavlja negativne posljedice na mnoge aspekte života mladih osoba što dovodi do nemogućnosti zasnivanja bračne zajednice te kao posljedicu imamo nisku stopu nataliteta.

Prema anketnom istraživanju, nešto više od 4% mladih u gradu Tuzla starosne dobi između 15-29 godina su oženjeni odnosno udati a čak 96% njih su neudati/neoženjeni, odnosno ne žive sa partnerom. Najveći broj mladih koji su u bračnoj zajednici starosne su dobi između 26-30 godina. Mladi, nebitno da li su bili vjenčani, navodili su 23 godine u prosjeku kada su počeli živjeti sa partnerom.

Nešto više od 9% mladih u gradu Tuzla starosne dobi 15-29 godina uspjelo se stambeno osamostaliti, bilo da posjeduju vlastiti stan ili kuću ili da žive kao podstanari odvojeno od roditelja. Značajno veći procenat takvih mladih ljudi su starosne dobi 26-30 godina u poređenju na mlađe generacije tj. dobi ispod 26 godina. Nema značajne razlike između spola kada je u pitanju stambeno osamostaljenje.

Najveći procenat mladih izjasnilo se da nema djecu i takvih ispitanika je neznatno više u odnosu na istraživanje provedeno 2008 godine (2016 god: 95,9% naspram 2008 god: 92,4%). Najveći broj mladih osoba koji imaju djecu su starosti između 26-30 godina, te skoro jedna trećina mladih iste starosne dobi navode da imaju djecu.

SWOT analiza

<p style="text-align: center;">SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postojanje Zakona o mladima FBiH • Postojanje ustanova kulture u Gradu Tuzla • Kvalitetna saradnja između Gradske uprave i institucija kulture • Kvalitetna saradnja između Gradske uprave i omladinskih udruženja • Tuzla kao privredni, kulturni, sportski, univerzitetski i klinički centar • Tuzla kao multikulturalan grad koji gaji tradiciju zajedničkog života, tolerancije i ljubavi 	<p style="text-align: center;">SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loš ekonomski položaj mladih • Nepostojanje Vijeća mladih Grada Tuzla • Neinformisanost mladih o mogućnostima studijskih putovanja i razmjena • Nepostojanje web stranice Vijeća mladih kao servisa za informisanje mladih o aktivnostima/projektima/programima omladinskih udruženja • Nedovoljna iskorištenost prostornih kapaciteta mjesnih zajednica i domova kulture od strane mladih • Nepostojanje Socijalnih stanova za mlade • Nepostojanje kreditnih olakšica za mlade bračne parove koji prvi put rješavaju stambeni status
<p style="text-align: center;">PRILIKE/ŠANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postojanje studentskih projekata i programa razmjene • Realizacija ekscurzija u srednjim školama i na fakultetima • Postojanje manifestacija za mlade :Kaleidoskop, ArTz festival, Ljeto u TuzliEtno fest, Cum Grano Salis • Uspješna saradnja Grada Tuzla sa bratimljenim i prijateljskim gradovima u Evropi • Postojanje prostornih kapaciteta mjesnih zajednica i domova kulture 	<p style="text-align: center;">PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nezainteresovanost mladih o mogućnostima putovanja • Nezainteresovanost mladih o aktivizmu u mjesnim zajednicama • Nedovoljno sredstava u budžetima

Podjela problema po bitnosti i hitnosti u rješavanju u oblasti mobilnost i stambeno zbrinjavanje mladih

Vrlo hitno ali nije bitno	Vrlo hitno i vrlo bitno <ul style="list-style-type: none">• Nedovoljna informisanost mladih o mobilnosti mladih unutar i van granica BiH• Nedovoljna iskorištenost prostornih kapaciteta svih 40 mjesnih zajednica od strane mladih• Visoka cijena autobuskih karata i nedostatak polazaka i dolazaka autobuskih linija• Visoke kamate za kredit za prvo stambeno zbrinjavanje• Nedostatak stambenog zbrinjavanja za mlade bez roditeljskog staranja nakon izlaska iz Doma, sa navršenih 18 godina, nezaposlene mlade osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i mladi bračni parovi iz socijalno ugroženih grupa• Netransparentnost prilikom odabira korisnika smještaja u studentske domove• Loši uslovi stanovanja u studentskim domovima• Nedostatak posebnog studentskog doma za socijalne kategorije studenata
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno ali je bitno

Akциони plan za oblast mobilnost mladih

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioци aktivnosti	Vrijeme provođenja	Budžet	Izvor finansiranja	
Nedovoljna informisanost mladih o mobilnosti mladih unutar i van granica BiH	Mladi su informisani o mogućnostima putovanja, razmjena, edukacije unutar i van granica BiH. Povećan broj mladih koji putuju unutar i van granica BiH	Formirano Vijeće mladih i uspostavljena kancelarija Vijeća mladih Grada Tuzla	Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2017.	Kancelarija bi trebala biti smještena u Domu mladih. Trošak sekretara 4500 KM	Grad Tuzla	
		Kreirana i redovno ažurirana baza podataka o aktivnostima/projektima/programima omladinskih udruženja	Vijeće mladih i Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2017. - kontinuirano	Izrada integrisanog portala i aplikacije (planiran trošak u sektoru obrazovanja)	-	
		Vijeće mladih prikupilo podatke o mobilnosti mladih od srednjih škola, fakulteta UNTZ i privatnih fakulteta. Popularizacija ekonomije dijeljenja /caochsurfing, airbnb, booking.com/	Vijeće mladih, omladinska udruženja upisana u Registar Grada Tuzla, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2017. - kontinuirano	Google obrazac, posjete školama		
		Vijeće mladih Tuzla uspostavilo kontakt/komunikaciju sa vijećima mladih u FBiH, bratimljenih i prijateljskih gradova u Evropi.	Vijeće mladih, Stručna služba za poslove Gradonačelnika, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2018. - kontinuirano			
		Fond za međunarodne posjete				10.000 KM	Budžet Grada, ERASMUS,

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme provođenja	Budžet	Izvor finansiranja
Nedovoljna iskorištenost prostornih kapaciteta svih 40 mjesnih zajednica od strane mladih	Vijeće mladih u saradnji sa omladinskim udruženjima upisanih u Registar omladinskih udruženja Grada Tuzla provodi kampanje i aktivnosti kako bi privukli mlade ljude i aktivirali u većini mjesnih zajednica i osigurali saradnju između mladih iz ruralnih i urbanih mjesnih zajednica	Izraditi i provesti anketu o tome šta mladi žele u svojoj mjesnoj zajednici	Vijeće mladih i omladinska udruženja upisana, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2018. - kontinuirano		
		Organizovati edukaciju mladih po mjesnim zajednicama i upoznati ih sa mogućnostima aktivizma u svojoj mjesnoj zajednici	Vijeće mladih i omladinska udruženja, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2018. - kontinuirano		
		Upoznati mlade sa mogućnostima organizovanja kulturnih i sportskih dešavanja i saradnji između mladih u mjesnim zajednicama	Vijeće mladih i omladinska udruženja, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2018. - kontinuirano		
Visoka cijena autobuskih karata i nedostatak polazaka i dolazaka autobuskih linija	Obezbijedeno subvencioniranje autobuskih karata za mlade iz socijalno ugroženih tokom ljetnog i zimskog raspusta	Vikend gratis!!!	Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti, Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ	2019. - kontinuirano	48.000 KM	Grad Tuzla i Vlaa TK
	U red vožnje uvršten jedan povratak iz grada za sve ruralne mjesne zajednice u 23:00 vikendom	Vijeće mladih zagovara aktivnosti prema Preduzeću koje vrši djelatnost javnog prevoza putnika, u smislu potrebe za uvrštavanje jednog povratka u red vožnje iz grada za sve ruralne mjesne zajednice u 23:00 vikendom	Vijeće mladih, GIPS dd, Služba za komunalne poslove, izgradnju i poslove MZ	Mart 2018.		

Akcioni plan za stambeno zbrinjavanje mladih

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Visoke kamate za kredit za prvo stambeno zbrinjavanje	Subvencija kamata iz Budžeta Grada Tuzla za mlade koji prvi put rješavaju stambeni status, uz obavezne kriterije i Pravilnik o pravima na subvenciju koji će izraditi nadležne službe u Gradskoj upravi	Izdvajanje sredstava iz Budžeta Grada Tuzla u svrhu subvencija kamata za mlade koji prvi put rješavaju stambeni status, određivanje kriterija za subvenciju i donošenje Pravilnika o pravima na subvenciju	Služba za boračko-invalidsku zaštitu, stambene poslove i integraciju raseljenih lica Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti i druge nadležne gradske službe	2018. kontinuirano	30.000 KM	Budžet Grada
	Oslobađanje troškova taksi, 5 % poreza na promet od procijenjene tržišne vrijednosti stana, za mlade do 30 godina koji prvi puta rješavaju stambeni status	Inicijativa za izmjenu Zakona o porezu na promet nepokretnosti i prava (FBiH), u dijelu koji se tiče oslobađanja troškova taksi (5% poreza na promet od procijenjene tržišne vrijednosti stana)	Služba za boračko-invalidsku zaštitu, stambene poslove i integraciju raseljenih lica, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti i druge nadležne gradske službe, Inicijativa gradskog vijeće	2018.		

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Nedostatak stambenog zbrinjavanja za mlade bez roditeljskog staranja nakon izlaska iz Doma, sa navršenih 18 godina, nezaposlene mlade osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i mladi bračni parovi iz socijalno ugroženih grupa	Mladi bez roditeljskog staranja nakon izlaska iz Doma sa navršenih 18 godina, nezaposlene mlade osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i mladi bračni parovi iz socijalno ugroženih grupa, stambeno su zbrinuti po principu „Socijalnog stanovanja“	S obzirom da u Budžetu Grada Tuzla postoji budžetska stavka za socijalno stanovanje, moguće je rješavanje stambenog zbrinjavanja po principu „Socijalnog stanovanja“ jer nadležna gradska služba ima iskustva i već uspješno realizuje ovakav vid stambenog zbrinjavanja za druge kategorije korisnika	Služba za boračko-invalidsku zaštitu, stambene poslove i integraciju raseljenih lica, Dom za djecu bez roditeljskog staranja, Tuzlanska amika, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	Kontinuirano	Postojeća stavka	Postojeća stavka
		Nadležne gradske službe u saradnji sa međunarodnim organizacijama i donatorima vrše potrebne aktivnost za izgradnju socijalnih stanova	Služba za boračko-invalidsku zaštitu, stambene poslove i integraciju raseljenih lica, Dom za djecu bez roditeljskog staranja, Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	Kontinuirano	Postojeća stavka	Postojeća stavka
Netransparentnost prilikom odabira korisnika smještaja u studentske domove	Postavljeni kriteriji u smislu kome dati prednost		Studentski centar UNTZ	Mart 2018.	...0 KM	...0 KM

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Loši uslovi stanovanja u studentskim domovima	Poboljšan stambeni prostor u studentskim domovima	Saniranje, renoviranje i adaptacija studentskih domova	Vlada TK i Studentski centar UNTZ	do 2020.	0 KM	0 KM
Nedostatak posebnog studentskog doma za socijalne kategorije studenata	Socijalne kategorije studenata u potpunosti oslobođene plaćanja smještaja u studentski dom, pod uslovima koje utvrde nadležni	Utvrđivanje uslova i kriterija za potpuno oslobođenje plaćanja smještaja	Vlada TK i Studentski centar UNTZ	do 2020.	0 KM	0 KM

5.5. Oblast *AKTIVNO UKLJUČIVANJE MLADIH, SLOBODNO VRIJEME MLADIH, INFORMISANJE I MOBILNOST MLADIH*

5.5.1. Analiza stanja

Nema demokratije bez participacije.¹⁰ Mladi svakodnevno isražavaju svoju želju da se aktivno uključe u društveni život zajednice. Međutim, mladi smatraju da su isključeni i da im nije dato dovoljno resursa, informacija, niti treninga koje će im pružiti znanja i vještine da se aktivnije uključe u život zajednice.

Mladi imaju pravo da daju svoje mišljenje o svim aspektima svog svakodnevnog života, kao što je porodica, škola, aktivnosti, lokalna zajednica, itd. Isto tako, mlade zanima i šira društvena zajednica, evropsko i svjetsko okruženje. Drugim riječima, mladima treba dopustiti da učestvuju bez ograničenja. Svaka lokalna zajednica koja daje mladima mogućnost participacije u svim sferama društvenog života postaje dio jedne šire i globalne kapanje za participaciju sviju bez diskriminacije.

Participacija i uključenost mladih u demokratskom životu bilo koje zajednice ne svodi se samo na glasanje ili isticanje kandidature na izborima, mada su i to važni elementi, već participacija mladih podrazumevaju da mladi imaju prava, sredstva, prostor i priliku – a tamo gde je to potrebno i podršku – da učestvuju u odlukama i utiču na njih i da se uključuju u postupke i aktivnosti kako bi doprinosili izgradnji boljeg društva i bolje pozicije mladih od lokalnog, kantonalnog pa do državnog nivoa.

Participacija mladih zahtjeva sticanje vještina ili jačanje postojećih vještina. Ona podrazumjeva postepeni i kontinuirani proces učenja. Naravno, prvi stepen uključivanja mladih, koji se dešava u njihovom najužem okruženju (škola, mjesna zajednica, grad, omladinski centar, udruženje) je od ključnog značaja za budući razvoj. Mladi koji se uključuju od „malih nogu“ u stiču samopouzdanje i životno iskustvo. Pored toga, svako uključivanje donosi i promjene, koje su često vidljive, opipljive i pozitivne. Na ovom nivou, mladi imaju šansu da daju svoje mišljenje i da učestvuju i u procesu odlučivanja.

Mladi su izuzetno značajna kategorija stanovništva svakog grada, države. Mladi su značaji po tome što u većini slučajeva mogu biti nosioci svih budućih promjena u društvu i što, ukoliko se ispravno podstaknu na aktivizam, mogu biti pokretači promjena u sadašnjosti što je Gradu Tuzla itekako potrebno: Promjene u sadašnjosti, sa ciljem promjena u budućnosti. Zbog gore navedenog, neophodno je posvetiti pažnju potrebama mladih, stavovima, mišljenjima, željama, što je zapravo podrška u razvoju **aktivizma** mladih.

Biti aktivan znači znati šta hoćeš i uraditi to, uz obezbijeđene **osnovne preduslove** u zajednici. Na taj način direktno se utječe na lični razvoj, ali i razvoj grada i zajednice. Biti aktivan znači imati **prostor ili aktivnosti** koje omogućavaju upoznavanje osoba različitih kapaciteta i mogućnosti, stjecanje novih znanja i vještina...

Mladi u BiH i gradu Tuzla su u poslijeratnom periodu imali veći nivo razvijene potrebe za učešćem u akcijama, projektima, aktivnostima, sekcijama, nego što je to danas. Imali su sve veću potrebu za aktivizmom! Međutim, s obzirom na to da se sistemski i strateški nije radilo na održavanju ili razvoju aktivizma, danas se aktivizam mladih svodi na pronalaženje argumenata i razloga zbog kojih ne bi nešto uradili.

¹⁰ Evropska komisija. Bijela knjiga o mladima, Novi poticaj za mlade u Evropi, Brisel, 2001. str. 23

Sa druge strane, određeni postotak mladih koji je uključeni u različite aktivnosti mladih, smatraju da im nije dato dovoljno resursa, informacija, niti treninga koje će im pružiti znanja i vještine da se aktivnije uključe u život zajednice.

Mladi imaju pravo da daju svoje mišljenje o svim aspektima svog svakodnevnog života, kao što je porodica, škola, aktivnosti, lokalna zajednica... Isto tako, mlade zanima i šira društvena zajednica, evropsko i svjetsko okruženje. Drugim riječima, mladima treba dopustiti da učestvuju bez ograničenja. Svaka lokalna zajednica koja daje mladima mogućnost participacije u svim sferama društvenog života postaje dio jedne šire i globalne kabanje za participaciju svih bez diskriminacije.

Participacija i uključenost mladih u demokratskom životu bilo koje zajednice ne svodi se samo na glasanje ili isticanje kandidature na izborima, mada su i to važni elementi, već participacija mladih podrazumevaju da mladi imaju prava, sredstva, prostor i priliku – a tamo gde je to potrebno i podršku – da učestvuju u odlukama i utiču na njih i da se uključuju u postupke i aktivnosti kako bi doprinosili izgradnji boljeg društva i bolje pozicije mladih od lokalnog, kantonalnog pa do državnog nivoa.

Participacija mladih zahtjeva sticanje vještina ili jačanje postojećih vještina. Ona podrazumjeva postepeni i kontinuirani proces učenja. Naravno, prvi stepen uključivanja mladih, koji se dešava u njihovom najužem okruženju (škola, mjesna zajednica, grad, omladinski centar, udruženje) je od ključnog značaja za budući razvoj. Mladi koji se uključuju od „malih nogu“ stiču samopouzdanje i životno iskustvo. Pored toga, svako uključivanje donosi i promjene, koje su često vidljive, opipljive i pozitivne. Na ovom nivou, mladi imaju šansu da daju svoje mišljenje i da učestvuju i u procesu odlučivanja. Međutim, anketa istraživanja stanja i položaja mladih pokazala je da su mladi nezadovoljni postojećim mehanizmima participacije u Tuzli. Uključivanje u omladinske organizacije nije dovoljno jer mladi nisu informisani o postojanju određenih omladinskih organizacija, niti su upoznati sa misijom rada istih i mogućnostima koje one nude.

Problemi mladih na području grada Tuzla iz oblasti aktivne participacije

Mladi su nezadovoljni postojećim mehanizmima participacije u Tuzli. Uključivanje u omladinske organizacije nije dovoljno za mlade, jer mnogi imaju više preferencija za učešće u radu formalnih grupa, kao što su omladinski parlamenti, vijeća, asocijacije i omladinski klubovi. Ovakvo mišljenje je i razumljivo za mlade u našoj zemlji i našem gradu, jer se oslanjamo na iskustva stečena u socijalističkom sistemu, gdje je uključivanje mladih podrazumjvalo biti aktivan u pionirima, savezu omladine, partijskom podmlatku.

Raspadom ovog sistema, mladi su izloženi uticajima i primjerima iz zapadnih zemalja, tako da imamo one koji smatraju da su nezavisne omladinske organizacije preduslov za participaciju i dobar balans institucijama vlasti, ali i one koji smatraju da omladinske organizacije ne ispunjavaju očekivanja nekih mladih i da treba pristupiti nekim inovativnijim pristupima u pozivanju mladih na učešće.

U Tuzli ne postoji više od 20 registrovanih omladinskih organizacija, ali je veliki broj mladih uključeno u rad nevladinih organizacija koje nemaju prefiks omladinski, ali koje ipak razvijaju dobre i atraktivne programe za mlade u Tuzli. Postojanje mreže nevladinih organizacija koje imaju polje djelovanja i interese u radu sa mladima, daje dobar osnov da se nastavi dobra međusobna komunikacija među mladima.

KATEGORIJA: Kontinuirana aktivnost mladih

- 29,0% mladih je član neke omladinske organizacije
- 10,1% mladih je član omladinske političke organizacije
- 5,5 % je član religijske organizacije

- 14,3 % član političke stranke
- 7,1% mladih je član ekološko – okolišne organizacije
- 12,9% mladih je član organizacija za ljudska prava ili humanitarnu pomoć
- 3,7% je član profesionalne organizacije

KATEGORIJA: Slobodno vrijeme mladih

- 49,9 % mladih nikako ne posjećuje kulturne događaje
- 65,5% mladih nikako ne posjećuje sportske utakmice
- 77,5% mladih nikako ne ide u pozorište
- 36,4 se nikako ne bavi sportom

KATEGORIJA: Učešće u aktivnostima u proteklih 12 mjeseci

- 33,3% mladih je učestvovalo u aktivnostima koje je organizovala neka omladinska organizacija
- 9,4% mladih je učestvovalo u aktivnostima koje je organizovala omladinska organizacija političke stranke

KATEGORIJA: Participacija mladih

- 65,3% mladih generalno politika ne zanima
- 57,7% mladih ne zanima politika na nivou BiH
- 61,8 % mladih ne zanima politika u FBiH
- 58,4% mladih ne zanima politika na lokalnom nivou
- 85,5% mladih nije nijednom učestvovalo na skupovima u MZ
- 89,7% mladih nije nijednom napisalo neki članak
- 86,9 % mladih nije nijednom učestvovalo u javnim protestima
- 74,5% mladih nije nijednom prisustvovalo društveno -političkim skupovima
- 91, % mladih nije nijednom uspostavilo kontakt sa političarima
- 26% mladih nije izaslo na glasanje na opštim izborima 2014.godine
- 29,3% mladih ne izlazi na izbore jer ne zna kojoj stranci pokloniti povjerenje
- 48,3% mladih ne izlazi na izbore jer ne vjeruje da će nešto promijeniti

Smatra se da postoji veliki broj mladih ljudi u Tuzli koji volontiraju, a još jedna prednost je i postojanje mreže lokalnih volonterskih servisa.

Mladi u Tuzli su zadovoljni sa činjenicom da imaju mogućnost studiranja u mjestu stanovanja, što je dodatni motiv za ostajanje u gradu i jaču želju za njegovim razvojem. **Tuzla kao administrativni centar regiona i univerzitetski grad ima dobre resurse i potencijale za jačanje svoje uloge u regiji u pravcu etabliranja u brendirani turistički i kulturni centar, što može postati dobar motiv i podsticaj za mlade da svoj budući život i profesionalni razvoj planiraju baš u svom gradu.**

Međutim, Tuzla prilično oskudjeva sa prostorima za mlade, iako postoji potencijal za preuređenje postojećih napuštenih i poludevastiranih prostora u lokalnoj zajednici koji bi se mogli prilagoditi za korištenje od strane mladih.

SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Postojanje Zakona o mladima F BiH;• Postojanje spiska omladinskih udruženja Grada Tuzla;• Postojanje pozicije: Grant za projekte mladih u budžetu Grada Tuzla;• Postojanje Odjeljenja za sport, kulturu i mlade;• Uspostavljena kvalitetna saradnja između NVO i Gradske uprave;• Postojanje ustanova kulture u gradu: Doma mladih, Narodnog Pozorišta, Narodne i univerzitetske biblioteke „Derviš Susić“, Galerije portreta, Ateljea „Ismet Mujezinović“, Muzeja istočne Bosne, Osnovne i Srednje muzičke škole, Baletne škole, Građevinsko geodetske škole Tuzla/Likovni tehničar, Akademije dramskih umjetnosti;• Postojanje udruženja i organizacija za oblast kultura i umjetnost: Udruženje „Mladi Tuzle“, Pozorište mladih Tuzla, Kuća plamena mira, Teatar Kabare Tuzla, Foto kino klub Tuzla, Lege artis;• Postojanje udruženja, organizacija, fondacija za razne oblasti djelovanja: Fondacija Tuzlanske zajednice/Omladinska banka Tuzla, Agora centar;• Postojanje kulturno – umjetničkih društava: KUD „Panonija“, KUD „Bosna“ KUD „Zvonko Cerić“ KUD „Pasci“, Akustikum;• Postojanje plesnih klubova u gradu;• Postojanje sportskih udruženja i klubova: Fudbalski klub „Sloboda“ Tuzla, Stadion Tušanj, Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Klub borilačkih sportova „Sinbra“, Košarkaški klub „Jedinstvo“, Atletski klub „Sloboda“, Omladinski košarkaški klub „Sloboda“;• Postojanje kvalitetnih i stručnih NVO i javnih ustanova za sve oblasti djelovanja, sa posebnim akcentom na udruženja i ustanove koja se bave pitanjima osoba sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju i osoba sa invaliditetom (Koraci nade, Vive žene, Zavod za djecu sa smetnjama u razvoju, Lotosice...);	<ul style="list-style-type: none">• Nezainteresovanost mladih za omladinski aktivizam• Prostorni kapaciteti za mlade• Nepostojanje Vijeća mladih Grada Tuzla• Nedovoljan broj omladinski organizacija;• Neinformisanost mladih o ponudama u gradu Tuzla• Slaba dostupnost informacija i događaja iz kulture i sporta u ruralnim mjestima• Nepostojanje funkcionalnog omladinskog centra za rad i informisanje mladih• Nedostatak sportskih terena za rekreativno bavljenje sportom

PRILIKE / MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Tuzla, centar turizma kulture i sporta Sjeveroistočne Bosne • Tuzla, administrativni centar Kantona; • Tuzla, univerzitetski grad • Programi za prekvalifikacije u druga zanimanja • Osnajivanje postojećih i osnivanje novih udruženja/organizacija • Kriiranje prostora za mlade, izgradnja ili promjena namjene postojećih objekata • Mogućnosti za mlade: Grant za mlade, Ljeto u Tuzli, Kaleidoskop, Etno fest, Artz festival, Interbifep, Cum grano salis; • Osnivanje info centra za mlade • Ilinčica kao prostor za razvoj rekreativnog sporta • Iskorištavanje godišnjih rezultata rada, te prezentacija javnosti i mladima različitih kulturno – umjetničkih događaja : ispitni koncerti Osnovne i srednje muzičke škole, likovne izložbe učenike Građevinsko – geodetske škole, ispitne predstave i prezentacije studenata Akademije dramskih umjetnosti Tuzla, izložbe Foto kino kluba Tuzla, koncerti Akustikuma, pozorišne predstave Pozorišta mladih Tuzle 	<ul style="list-style-type: none"> • Mali broj mladih ljudi u gradu, po popisu iz 2013. oko 23.000 mladih • Odlazak mladih radi nezadovoljena osnovnih životnih potreba u gradu

5.5.2. Podjela problema po bitnosti i hitnosti

Vrlo hitno, ali nije bitno	Vrlo hitno, vrlo bitno
-	<ul style="list-style-type: none"> • • Neinformisanost mladih • Prostorni kapaciteti kao preduslov razvoja omladinskog aktivizma i volonterizma i stvaranja preduslova za ostanak u gradu • Nedostatak saradnje između udruženja/organizacija u gradu • Nepostojanje Vijeća mladih • Slaba dostupnost informacija, programa i sadržaja za mlade u ruralnim krajevima grada • Nedovoljan poticaj za realizaciju sportskih, kulturnih i umjetničkih aktivnosti, i podršku nadarenim pojedincima • Nepostojanje info centra/savjetovaništa za mlade • Nerazvijena saradnja sa medijima • Nerazvijen rekreativni sport u gradu • Loša osvještenost mladih prema zaštiti okoline
Nije ni hitno, a ni bitno -	Nije hitno, ali je bitno

Akcioni plan za oblast aktivno uključivanje, slobodno vrijeme, informisanje i mobilnost mladih

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Neinformisanost mladih kao uzročnik ostalih problema: <ul style="list-style-type: none"> - neaktivnost mladih - nedostatak volonterizma i omladinskog aktivizma - nedovoljna promocija - odlazak mladih iz grada 	Povećan broj aktivnih mladih u lokalnoj zajednici	Kreiranje i godišnje održavanje mobilne aplikacije i web stranice (mapa grada, mapiranje udruženja, organizacija, ustanova, kafića, klubova, najava događaja ...)	Vijeće mladih Grada Tuzla, Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi	2017. - kontinuirano	Izrada integrisanog portala i aplikacije (planiran trošak u sektoru obrazovanja)	
		Kreiranje i godišnje održavanje facebook stranice sa predstavljanjem ustanova, udruženja, projekata, najava događaja	Vijeće mladih Grada Tuzla	2017. - kontinuirano		
		Kreiranje omladinskih tv i radio emisija na RTV7 na sedmičnom nivou sa predstavljanjem ustanova, udruženja, pojedinaca, projekata	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi, Vijeće mladih Grada Tuzla	2017. - kontinuirano	Postojeći resursi RTV 7	
		Uspostavljanje saradnje sa medijima u gradu, spisak medija i protokol o saradnji i promociji aktivizma omladinskih udruženja	Neka omladinska organizacija upisana u spisak udruženja Grada Tuzla	Od januara 2017. godine do juna 2017.godine	1000 KM	Grad Tuzla

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Neinformisanost mladih kao uzročnik ostalih problema: <ul style="list-style-type: none"> - neaktivnost mladih - nedostatak volonterizma i omladinskog aktivizma - nedovoljna promocija uspjeha mladih - odlazak mladih iz grada 	Povećan broj aktivnih mladih u lokalnoj zajednici	Dani kulture i sporta mladih Grada Tuzla sa promocijom svih aktivnosti, ciljane publika su učenici osnovnih i srednjih škola u gradu	Grad Tuzla Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	Maj i novembar svake godine	5.000 KM	Koristi postojeće budžetske linije za podršku kulturnim manifestacijama
		Snimanje kratkih promotivnih filmova o Vijeću mladih i omladinskim organizacijama, udruženjima i uspješnim pojedincima i emitovanje istih na medijima	VIJEĆE MLADIH i Grad Tuzla Služba za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti	2018.	2.000 KM	Grad Tuzla
		Organizacija Izboru NAJVOLONTERA Grada Tuzla	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi, Vijeće mladih Grada Tuzla	2018. - kontinuirano	1.500 KM	Grad Tuzla

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Nepostojanje kontinuirane saradnje između omladinskih udruženja u gradu	Osigurana saradnja među organizacijama koje se bave pitanjima mladih, sinergija mladih	Redovno organizovanje sastanaka Vijeća mladih Grada Tuzle, okruglih stolova, tematskih prezentacija	Vijeće mladih Grada Tuzla, Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi	2017. - kontinuirano		
	Oснаženi kapaciteti postojećih udruženja i stvorena potreba za osnivanjem većeg broja omladinskih udruženja	Organizovanje treninga za jačanje liderskih kapaciteta	Vijeće mladih Grada Tuzla, OCD	2018. - kontinuirano	1.000 KM	Budžet Grada
	Ustanovama kulture i organizacijama koje nemaju svoj prostor za javne prezentacije obezbijeđen prostor za prezentacije.	Potpisati memorandum o saradnji sa ustanovama kulture za podršku aktivnostima omladinskih organizacija (Narodno pozorište, Dom mladih, BKC Tuzla, Međunarodna galerija portreta...)	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi, Vijeće mladih Grada Tuzla, ustanove kulture	2018.		
	Pružanje mogućnosti za volontiranje ili odrađivanje pripravničkog staža u udruženjima u klasteru/ustanovama sa različitim oblastima djelovanja	Zagovarati za razvoj volonterskog / pripravničkog programa u JU koje su u vlasništvu Grada Tuzla	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade pri Gradskoj upravi, Vijeće mladih Grada Tuzla, JU	2018.- kontinuirano		

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Nedostupnost sadržaja za mlade u ruralnim sredinama	U ruralnim sredinama grada Tuzla povećao se omladinski aktivizam kroz organizaciju različitim kulturnih, sportskih, edukativnim projekata kao programske isporuke klastera	Organizovati radionice o omladinskom aktivizmu, Zakonu o mladima FBiH, Vijeću mladih Grada Tuzla	Vijeće mladih GT, omladinske organizacije, Služna za poslove sa MZ	2018. - kontinuirano		
Nedovoljna finansijska sredstva za projekte udruženja mladih u oblasti kulture i sporta u gradu	Povećani fondovi za projekte omladinskih organizacija	Jednom godišnje objaviti poziv za podršku omladinskim organizacijama	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade	2017. kontinuirano	23.000 (2017); 30.000 (2018/19)	Budžet Grada
Nedostatak saradnje sa udruženjima i ustanovama za djecu sa invaliditetom i djecu i mlade sa posebnim potrebama	Pokrenute kontinuirane aktivnosti za djecu i mlade sa posebnim potrebama i osobe sa invaliditetom	U saradnji sa organizacijama koje se bave pitanjima osoba sa posebnim potrebama organizovati tromjesečna druženja	Vijeće mladih GT, Omladinske organizacije, specijalizirane organizacije	2017.- kontinuirano		
Nezainteresovanost mladih za političko angažovanje i politička dešavanja	Podignuta svijest o potrebi i važnosti učešća mladih u procesu političkih stranaka: Svijest o glasanju, važnosti, smislu...	Organizovati radionice i prezentacije na temu demokratije, građanskog aktivizma i participacije u procesima donošenja odluka	Vijeće mladih GT, Omladinske organizacije, Odljenje za sport, kulturu i mlade	2017.- kontinuirano		

Problem	Rješenje / željeni rezultat	Aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Budžet	Izvori finansiranja
Pasivnost mladih za učešće u rješavanju ekoloških problema	Povećano učešće mladih u rješavanju ekoloških problema	Organizovanje omladinskih akcija čišćenja, pošumljavanja grada	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade, nadležne Gradske službe, OCD koje se bave pitanjima okoliša	2018. - kontinuirano		
		Promovisanje važnosti recikliranja otpada	OCD koje se bave okolišnim pitanjima	2017. - kontinuirano		
		Izgradnja javnog toaleta u užem jezgru grada (Soni trg, trg Slobode)	Nadležna komunalna služba	2018. - kontinuirano	50.000 KM	Budžet Grada
Mladi ne učestvuju dovoljno u aktivnosti pomirenja na području BiH	Intenzivnija međuentitetska saradnja mladih i zajedničko djelovanje na prevenciji negativnih pojava koje ugrožavaju mir i stabilnost u društvu;	Podrška učešću mladih u procesima pomirenja i izgradnje mira kroz povećane mogućnosti omladinskog organizovanja i umrežavanja mladih unutar zemlje i sa drugim zemljama.	Odjeljenje za sport, kulturu i mlade, nadležne Gradske službe, OCD koje se bave pitanjima mobilnosti mladih	2018. - kontinuirano		

“Kakva će nam biti budućnost u mnogome zavisi od toga koliko smo spremni danas ulagati u mlade.”
